

הלכות קידוש החודש פרק א' (תורגם אוטומטית)

Hebrew

תורגם אוטומטית

סיכום השיעור

סיכום פרק א' — הלכות קידוש החודש (רמב"ם, ספר זמנים)

הקדמה להלכות קידוש החודש

מבנה הלכות קידוש החודש

הפרקים הראשונים הם הלכות "למדניות" — כיצד מקדשים את החודש, המצווה עצמה. אחר כך נכנסים לידיעות אסטרונומיות עמוקות.

[דיגריסיה: מדוע אנשים נבהלים מהלכות קידוש החודש]

ראשית: העובדה שאנשים נבהלים מחלקי האסטרונומיה היא גילוי על כל התורה — שגם בהלכות אחרות (כמו הלכות פסח, קדשים, טהרות) אינם מבינים כל כך טוב כפי שחושבים. אלא שהם רגילים למושגים דרך הרגילות (חדר, חזרה שנתית), ולכן אינם מרגישים את החסרון. בקידוש החודש, שבו אין רגילות, מתגלה שאינם מבינים. זו ראייה שגם בלימודים אחרים מעולם לא הבינו באמת — הם "משחקים".

שנית: אסטרונומיה ומתמטיקה הם בעצם קלים יותר מלמדנות, סברות, או ספרים חסידיים. זה "דברים פשוטים" — אין מושגים, אין סברות, רק חשבונות פשוטים. צריך רק ריכוז (קונצנטרציה) ובהירות. ההבדל: בחשבון מתמטי, אם מתבלבלים (למשל בגלל שיחת טלפון), יודעים שצריך להתחיל מחדש. אבל בסברה לעיתים אינם תופסים שהתבלבלו, כי "משחקים" ואינם חושבים באמת.

מקום הלכות קידוש החודש בספר זמנים

מדוע עומדות הלכות קידוש החודש בספר זמנים? כל הימים הטובים תלויים בקידוש החודש, כפי שהפסוק "החודש הזה לכם ראש חדשים" עומד כהקדמה לחג הפסח. אבל מכיוון שהיא מצווה מסורה ביד בית דין, הניח אותה הרמב"ם אחרי הימים הטובים דאורייתא, אבל לפני הימים הטובים דרבנן (חנוכה, תעניות) — כי בלי קידוש החודש לא יהיו חנוכה או תענית.

[דיגריסיה: הלכות קידוש החודש כחיבור נפרד]

ישנן ראיות שהרמב"ם ראה את הלכות קידוש החודש כמעט כחיבור נפרד בפני עצמו. הרמב"ם מביא דוגמה של "איזו שנה היא כעת" שאינה מתאימה לשנה שבה סיים את משנה תורה — מה שמראה שעבד עליה בנפרד. יש גם מהדורה אחרת של החשבונות. הרמב"ם עבד מאוד על ההלכות והיה לו דרך משלו בהבנת המצווה, שהרמב"ן חולק עליה, וזו מחלוקת גדולה בראשונים.

מנין המצוות — מצוות עשה אחת

הרמב"ם אומר: הלכות קידוש החודש היא מצוות עשה אחת — "לחשב ולידע ולקבוע באיזה יום הוא תחלת כל חודש וחודש מחודשי השנה."

פשט:

המצווה היא לחשב, לדעת, ולקבוע איזה יום הוא ראש חודש של כל חודש.

חידושים:

(1) שלוש לשונות — לחשב, לידע, לקבוע: נראה כשלושה יסודות נפרדים: לקבוע הוא בית הדין שמקדש; לחשב הוא מי שעושה את החשבון המתמטי; לידע הוא מי שיודע. נשאלת השאלה: האם "לחשב" הוא אמצעי ל"לידע" (חושבים כדי לדעת), או ש"לידע" עצמו הוא מצווה נפרדת — שעצם הידיעה מתי ראש חודש היא כבר קיום מצווה? צריך לשים דגש על הוא"ו — "לחשב ולידע" הוא סט אחד (לחשב ולדעת), ו"ולקבוע" הוא דבר נפרד (המצווה על בית דין לקדש). "לידע" פירושו לדעת דרך חשבון

— לא סתם ידיעה כי מישוהו אמר לך. מי שיודע רק כי אמרו לו, לא עשה כלום. זה אומר שאפילו כשמכריזים את המולד לפני שבת מברכים, אינם יוצאים — צריך לחשב בעצמם את המולד.

(2) מדוע לא כתוב "לקדש"? שם ההלכות הוא "קידוש החודש", אבל במנין המצוות כותב הרמב"ם לא "לקדש" אלא "לחשב ולקבוע". אצל הרמב"ם "לקדש" פירושו בדיוק "לחשב ולקבוע" — כלומר, מעשה הקידוש אינו אמירה נפרדת של "מקודש מקודש", אלא כל התהליך של חישוב וקביעה. "לקדש" אינו פירושו "להקדש" במובן הטכני, אלא פירושו לקבוע מתי החודש מתחיל. (לא תמיד אומרים ממש "מקודש מקודש" — זה תלוי בהלכות שונות.)

(3) חסרה "שנים" — רק "חדשים": הרמב"ם מזכיר רק חדשים, לא עיבור שנים. מדוע? אולי כי עיבור שנים אינו דאורייתא? אבל מפרק א' בפנים משמע שעיבור שנים הוא עדיין חלק מהמצווה. הרמב"ם בספר המצוות אומר שזו מצווה אחת — "חדשים ושנים" ביחד. אולי מכיוון שהשם הוא "קידוש החודש", מביא רק זאת, כי עיבור שנים תלוי בקידוש החודש.

(4) על מי המצווה? הרמב"ם בפנים אומר בפירוש שהמצווה על בית דין. אבל לא ברור אם הוא מתכוון רק לבית דין, או גם ליהודים אחרים שיש להם חלק בתהליך. במסכת שבת לומדים שקהילות שונות יכולות לצאת (אפילו לחלל שבת) כדי ללכת להעיד בפני בית דין, ועושים סעודת מצווה — מה שמראה שגם עדים ואחרים יש להם חלק במצווה. אבל אולי זה רק כי עוזרים לבית דין.

(5) מחלוקת רמב"ם, רמב"ן, ובה"ג במנין המצוות: הבה"ג מונה שתי מצוות — קידוש החודש ועיבור שנה. הרמב"ן מבין שמצוות השנייה של הבה"ג (חשבון תקופות ומזלות, מהפסוק "כי היא חכמתכם ובינתכם") אינה פירושה סתם ללמוד אסטרונומיה, אלא לדעת אסטרונומיה כדי לעבר שנה. הרמב"ם מונה זאת כמצווה אחת בלבד.

(6) שיטת הרמב"ם: חשבון תקופות הוא חלק מתלמוד תורה, לא מצווה נפרדת: הרמב"ם אינו צריך ללמוד כמו הבה"ג (שזו מצווה נפרדת של "לחשב"), כי לפי הרמב"ם ידיעת כל החכמות שיש להן שייכות לתורה — היא חלק ממצוות תלמוד תורה עצמה. לימוד אסטרונומיה אינו מצווה נוספת, זה ענף של לימוד התורה. הבה"ג לעומת זאת עושה הבחנה ברורה בין תורה לחכמה, ולכן מונה זאת כמצווה נפרדת.

(7) תשובת הרמב"ם — חשבון תקופות הוא לאהבת ה': לרמב"ם יש תשובה שבה שאלו אותו על הגמרא "כל מי שיודע לחשב תקופות ומזלות ואינו מחשב" — מה החשיבות הגדולה? הרמב"ם לא ענה שזה כדי לדעת מתי לקדש את החודש. הוא ענה שהתועלת היא להכיר בגדולת ה' — הוא מפנה להלכות יסודי התורה, שדרך התבוננות במעשיו יתברך מקיימים מצוות אהבת ה'. בספר המצוות אומר הרמב"ם גם שלימוד תורה הוא חלק מאהבת ה' — אז חשבון תקופות הוא "גשר" בין תלמוד תורה לאהבת ה'. [הערה: שיטת הרמב"ם ש"חכמתו" של הקב"ה פירושה "חכמת מעשיו" — כי להקב"ה אין חכמה נפרדת, אלא מכירים את חכמתו דרך מעשיו.]

(8) כלל הרוגצ'ובר — לכל מצווה יש "הלכות" שלה בעולם: הרוגצ'ובר אומר שלכל מצווה יש הלכות הדורשות ידיעות עולמיות. למשל: ללמוד הלכות שבת צריך לדעת כיצד עושים לחם (סידורא דפת), כיצד עושים עור — אלו ה"ט מלאכות. לקיים "ורפא ירפא" צריך ללמוד רפואה — הרוגצ'ובר מביא לשון המשנה "זה מהלכות הרופאים ולא מהלכות החכמים". כך גם חשבון תקופות הוא "חלק התורה" השייך לקידוש החודש.

שרירותית — היו יכולים לעשות ארבע עונות במקום שנים עשר. עצם העובדה שהתורה מדברת על "חדש השביעי" מראה שיש משהו יותר מסתם עונות-שמש.

גם מוזכר ש"חודש" פירושו לעיתים את יום ראש חודש עצמו (כמו "מחר חודש" = מחר חידוש החודש/חידוש הירח), מה שמראה שחודש קשור ביסודו לחידוש הלבנה.

(3) ראיות מ"ירח" = לבנה: "ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים" (דברים כ"א) — "ירח" פירושו לבנה, ומשמש כמדד זמן. גם "בירח בול" הוא החדש השמיני ו"בירח האיתנים בחג הוא החדש השביעי" (מלכים) — ספר מלכים משתמש ב"ירח" וב"חדש" לסירוגין. זו ראייה ברורה שחודש = ירח = מחזור-לבנה. גם נשאלת השאלה: מ"שלשה ירחים" אולי אפשר להביא ראייה הפוכה — אם כתוב ירחים בנפרד, משמע ש"חודש" אינו אותו דבר כמו "ירח"? אבל זה נדחה — רואים שתקופות זמן נמדדות לפי ירח, וזה אותו דבר כמו חדשים.

(4) הפסוק "עשה ירח למועדים" (תהלים ק"ד): ראייה ברורה שמועדים תלויים בירח/לבנה. "למועדים" יכול להתכוון לא רק לימים טובים, אלא גם לחישובי זמן.

(5) הראיה הראשונה של הרמב"ם — "עולת חדש בחדשו לחדשי השנה": הרמב"ם מפרש "חודש בחדשו" — קרבן העולה של ראש חודש מובא בשעה שהלבנה מתחדשת. "לחדשי השנה" מראה שהשנה מורכבת מהחדשים — כלומר, חדשים אינם דבר נוסף שמתווסף לשנת-שמש, אלא השנה מורכבת מחדשים, מה שמחבר את שתי המערכות (חדשי-לבנה עם שנות-חמה). אכן עזרא חולק על הפירוש הזה ואומר ש"חודש בחדשו" פירושו פשוט "כל חודש" (כמו "שבת בשבתו"), לא דווקא רמז לחידוש הלבנה. מוזכר שגם "שבת בשבתו" היו יכולים לפרש "כשהוא שובת".

(6) הראיה השנייה של הרמב"ם — "החדש הזה לכם" עם המדרש: המדרש (ברייא — "תנא רבנן") מפרש "זה" לא כמו "החודש הזה", אלא "מה שאני מראה לך" — הקב"ה הראה למשה רבינו דמות לבנה ואמר "כזה ראה וקדש". לרמב"ם אין בעיה להביא מדרש כמקור כי המדרש מקובל.

(7) שינוי לשון הרמב"ם — "במראה הנבואה" במקום "באצבע": במדרש המקורי כתוב "הראה לו הקב"ה באצבע" — הקב"ה הראה באצבעו. הרמב"ם שינה זאת ל"במראה הנבואה" כי להקב"ה אין גוף ואין אצבע. הרמב"ם מבין ש"אצבע" הוא כינוי/משל למראה הנבואה — הקב"ה מראה דברים לנביאים דרך תמונות-נבואה, לא דרך יד פיזית.

ראיה ש"אצבע" פירושה פעולת ה': "כי אראה שמך מעשה אצבעותיך" (תהלים ח') — אינו פירושו אצבעות, אלא מעשה ה'. גם "אצבע אלקים" בניסים פירושו פעולת ה'. גם "ביד הנביאים אדמה" (הושע) — "ביד" אינו פירושו היד הפיזית של נביאים, אלא דרך נביאים. הרמב"ם אינו סובר שנביאים רואים מראות שנראות כמו גוף הקב"ה (כמו אצבע), אפילו בנבואה.

(8) אולי הקב"ה הראה יותר מסתם לבנה: אולי הקב"ה הראה למשה את כל הלכות הלבנה (אסטרונומיה, חשבונות), כי שיטת הרמב"ם היא שתורה שבעל פה הקב"ה הראה למשה, והלכות קידוש החודש (אסטרונומיה) קשה מאוד ללמוד מפי הכתב — צריך לראות תמונות/מודלים. הרמב"ם כותב בתשובה שפשוט שהלכות כאלה צריכות להיראות, לא רק להיאמר. אבל הרמב"ם כאן בהקשר הזה אינו מתכוון לכך — הוא מביא את המדרש רק כראיה שחודש פירושו לבנה.

(9) "והשנים שאנו מחשבין הם שני החמה" — חדשים עצמם אינם חייבים ליצור שנה: היו יכולים להיות חדשים שרצים ללא הפסקה בלי להתחבר לשנה. אבל הרמב"ם אומר שהשנה (שני החמה) היא המסגרת שמתחברת לחדשים. הרמב"ם מציב שחדשים הולכים לפי לבנה ושנים לפי חמה — אבל הוא לא אומר במפורש שזו סתירה. הוא מניח שהלומד בעצמו יבין שצריך לבוא תיקון (עיבור).

אבל שאלת גבול: אם לומד ל"ט מלאכות, צריך לדעת רק כמה שנוגע להלכה. אי אפשר לומר שכל החקלאות היא ענף של חורש וזורע — אחרת יבטל כל חייו על חקלאות. ההבדל: תורה על מנת לעשות (לפסוק) היא מצומצמת; אבל תורה על מנת לחשב (ללמוד) היא רחבה יותר, והשליש אדם (כלל הרמב"ם ששליש מהלימוד על תלמוד) דואג שלא להזניח חלקים אחרים.

(9) 15-16 פרקי הרמב"ם מראים שזו מצווה לכל יהודי: הרמב"ם כתב חמישה עשר-שישה עשר פרקים על חשבון תקופות — הוא לא כתב רק לבית דין. הוא כנראה עבד חודשים עם שנים על זה. זה מראה שהוא סבר שזו מצווה לכל יהודי לדעת, כחלק מתלמוד תורה או ידיעה ה'.

(10) הלכה מסנהדרין — "שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן": אפילו על בית דין עצמו — הרמב"ם אומר שסנהדרין חייבת לדעת בעצמה חכמות (גם אסטרונומיה). אי אפשר סתם לשאול מומחה. בית הדין יכול להשתמש במומחה, אבל הוא צריך לדעת מספיק בעצמו כדי להבין שהמומחה יודע על מה הוא מדבר — שזה יהיה חלק מחכמתם.

(11) תלוות הבני יששכר: הבני יששכר מתלונן שלא למד חשבון תקופות, קשה ללמוד. הוא אומר שהיום שאי אפשר לעשות זאת (אין בית דין), לפחות ילמדו. אבל הרמב"ם לכאורה לא הבין כך — אצלו הלימוד אינו תחליף (במקום) לקביעת בית דין, אלא דבר נוסף — מצווה נפרדת של ידיעה.

[דיגרסיה: על "הלוואי אותי עזבו ותורתי שמרו"]

כשמישהו שואל קושיה על יסודות הדעת, אין לענות "הרמב"ם היה החכם הגדול ביותר והוא הגיע למסקנה זו" — זה לא יוצא. צריך לעשות את החשבון בעצמו. רבי שמעון אומר "הלוואי אותי עזבו ותורתי שמרו" — זה אומר: קודם ללמוד, אחר כך אפשר לומר "אני לא מבין, הקב"ה למעלה." אבל "אותי עזבו ותורתי לא שמרו" — בלי לימוד, אין לזה טעם.

הלכה א' — חדשי השנה הם חדשי הלבנה

דברי הרמב"ם: "חדשי השנה הם חדשי הלבנה, שנאמר עולת חדש בחדשו לחדשי השנה... ונאמר החדש הזה לכם ראש חדשים, כך אמרו חכמים: הראה לו הקב"ה למשה במראה הנבואה דמות לבנה ואמר לו כזה ראה וקדש. והשנים שאנו מחשבין הם שני החמה, שנאמר שמור את חדש האביב."

פשוט:

חודשי השנה הם חדשי הלבנה — כל חודש מתחיל כשהלבנה מתחדשת. המילה "חודש" באה מ"חידוש" — חידוש הלבנה. השנים נמנות לפי החמה (שמש). "שמור את חדש האביב" — התורה מצווה אותנו לשמור שחודש ניסן (פסח) יצא באביב, שהוא פונקציה של השמש. "אביב" פירושו כשהתבואות מתחילות לצמוח (כמו שכתוב "כי שעורה אביב"), וזה תלוי בתקופת השנה של השמש.

חידושים:

(1) מדוע צריך מקור שחודש = לבנה: בכל התורה "חודש" מוזכר הרבה פעמים, אבל אף פעם לא מוזכר במפורש שחודש תלוי בלבנה. הרמב"ם בפרשת החודש אומר את היסוד המפורסם שחדשים הולכים לפי לבנה ושנים לפי חמה, אבל צריך מקור לכך. אכן עזרא מביא שקראים התווכחו על זה. גם מוזכרת רחל אליאור שטוענת שהייתה שיטת צדוקים/קומראנים שהייתה להם לוח שמש לגמרי, בלי לבנה. הרמב"ם מביא בהלכה א' וב' שני מקורות נפרדים לשני עובדות נפרדות, כי אף אחת מהן אינה ברורה מהתורה עצמה.

(2) הטיעון הלשוני — "חודש" = חידוש: המילה "חודש" עצמה היא ראייה, כי פירושה "חידוש" — ורק ללבנה יש מחזור חודשי של התחדשות. לשמש אין מחזור חודשי — יש לה רק מחזור יומי ומחזור שנתי (ארבע עונות). אם הולכים רק לפי השמש, החלוקה לשנים עשר חדשים היא

(3) מולד ≠ ראש חודש: המולד (= דיבוק, conjunction) אינו ראש חודש. המולד הוא בערך יום לפני ראש חודש. ראש חודש הוא כשרואים את הלבנה החדשה, לא כשהיא בדיבוק.

(4) מדוע רואים אותה דווקא במערב בערב? הרמב"ם אומר את העובדה אבל לא מסביר אותה כאן — מובטח שמאוחר יותר נראה את התהליך.

הלכה ג' (המשך) — ספירת 29 ימים וקביעת ראש חודש

דברי הרמב"ם: "ומגזין מאותו היום תשעה ועשרים יום, ואם יראה הירח ליל שלשים יהיה יום שלשים ראש חדש... ואם לא יראה יהיה ראש החודש יום אחד ושלשים, ויהיה יום שלשים בחודש העבר... ואין נזקקין לירח בליל אחד ושלשים בין שנראה בין שלא נראה, שאין לך חודש לבנה יתר על שלשים יום."

פשט:

סופרים 29 ימים מתחילת החודש. אם רואים את הלבנה ליל שלשים, יום שלשים הוא ראש חודש. אם לא, יום ל"א הוא ראש חודש, ויום ל' שייך עדיין לחודש הקודם. בליל ל"א כבר אין צורך לבדוק, כי חודש לבנה לא יכול להיות יותר מ-30 ימים.

חידושים:

(1) מולד לעומת דבוק לעומת ראש חודש: ה"דבוק" (conjunction) הוא כשבכלל לא יכולים לראות את הלבנה — זה הרגע האסטרונומי המדויק. מה שאנו קוראים "מולד" הוא קצת יותר מסובך (מסיבות שונות). ראש חודש הוא כשכבר יכולים לראות שוב את הלבנה — בערך יום אחרי המולד/דבוק. מחזור הלבנה הוא דבר טבעי, ותיאורטית אפשר להתחיל לספור אותו מאיפה שרוצים (למשל מט"ו לט"ו היה גם עובד), אבל חז"ל קבעו שראש חודש הוא כשמתחילים לראות שוב את הלבנה.

(2) קידוש בלילה: בראש חודש יש הבדלים — רואים את הלבנה בלילה, אבל צריך לחכות עד שעדים יבואו לומר שראו. אפשר שמקדשים בלילה, אבל עיקר הקביעה היא בבוקר (ביום).

(3) ויהיה יום שלשים בחודש העבר — ידיעה רטרואקטיבית: בקידוש החודש על פי ראייה ידעו רק למחרת היום אם החודש היה חסר או מלא. לא ידעו מראש.

הלכה ג' (המשך) — חודש חסר, חודש מלא/מעובר

דברי הרמב"ם: "חודש שהיה תשעה ועשרים ונראה הירח בליל שלשים נקרא חודש חסר... ואם לא יראה הירח ויהי החודש שעבר שלשים יום נקרא חודש מעובר ונקרא חודש מלא... וירח שיראה בליל שלשים הוא הנקרא ירח שנראה בזמנו, אם לא נראה בליל שלשים אלא בליל אחד ושלשים הוא הנקרא ירח שנראה בליל עיבורו."

פשט:

חודש של 29 ימים נקרא חסר; חודש של 30 ימים נקרא מעובר או מלא. כשהלבנה נראית ליל ל' נקרא "נראה בזמנו"; כשרק ליל ל"א נקרא "נראה בליל עיבורו".

חידושים:

(1) מעוברת = מלאה: הרמב"ם מביא את שני הלשונות — "מעוברת" ו"מלא" — לאותו מושג. "מעוברת" ו"מלאה" הם בעצם אותו דבר, כפי שרואים גם בלשון הכתוב "כצירים בבטן המלאה" — מעוברת (אישה הרה) היא מלאה (מלאה). אולי הלשון "מעוברת" פירושו גם "מלאה" במובן מסוים.

הלכה ד' — ראיית הירח מסורה לבית דין, לא כשבת בראשית

דברי הרמב"ם: "וראיית הירח אינה מסורה לכל אדם כשבת בראשית... אלא לבית דין הדבר מסור, עד שיקדשו בית דין ויקבעו את היום ראש

(10) "אביב" אינו פירושו "אביב": הכוונה היא ספציפית לכשהתבואות מתחילות לצמוח, שהיא תופעה הקשורה לשמש. ללבנה אין שום קשר לתקופות השנה.

הלכה ב' — שנה מעוברת

דברי הרמב"ם: "וכמה יתירה שנת החמה על שנת הלבנה — קרוב מאחד עשר יום... לפיכך כשיתקבץ מן התוספת הזה כמו שלשים יום או פחות מעט או יותר מעט, מוסיפין חודש אחד ועושין אותה השנה שלשה עשר חודש, והיא הנקראת שנה מעוברת. שאי אפשר להיות השנה שנים עשר חודש וכך וכך ימים, שנאמר לחדשי השנה — חדשים אתה מונה לשנה ואין אתה מונה ימים."

פשט:

שנת החמה ארוכה בערך 11 ימים מ-12 חודשי לבנה. כל 3~ שנים מצטברים בערך 30 ימים, ומוסיפים חודש נוסף — ש

נה מעוברת של 13 חודשים. אי אפשר לעשות שנה של 12 חודשים פלוס ימים בודדים, כי "לחדשי השנה" לומד שהשנה נמדדת רק בחדשים, לא בימים.

חידושים:

(1) מדוע לא ימים בודדים? הרמב"ם שואל: הרי היו יכולים להשאיר 11 ימים בודדים בסוף השנה במקום להוסיף חודש שלם. הוא עונה מהפסוק "לחדשי השנה" — שנה מורכבת רק מחדשים, לא מימים "עירומים" שאינם שייכים לשום חודש.

(2) סברא אלטרנטיבית (שהרמב"ם לא אומר): אם היו ימים בודדים, זה היה הורס את הסדר של חדשי הלבנה — כי ראש חודש לא היה יוצא בחידוש הלבנה. זו סברא מעשית, אבל הרמב"ם לא נסמך עליה — הוא נסמך רק על הפסוק.

(3) עוד אלטרנטיבה שנדחת: היו יכולים לומר שהשנה מתחילה באמצע חודש (ביום השמש הנכון), וראש החודש הראשון אחר כך הוא חודש ניסן. זה גם היה שומר על "שמור את חדש האביב". אבל הפסוק "לחדשי השנה" שולל זאת — שנה חייבת להתחיל ולהסתיים בחדשים שלמים.

(4) פירוש "מעוברת": דעה אחת: כמו אישה הרה שנושאת גוף נוסף; דעה אחרת: "מעוברת" פירושו "מלאה" (מלשון עובר = לעבור/מלאות). גם מוזכר שגם חודש יכול להיות "מעובר" (29 לעומת 30 ימים).

הלכה ג' — הסתרת הלבנה ותחילת החודש

דברי הרמב"ם: "הלבנה נסתרת בכל חודש וחודש ואינה נראית כמו שני ימים או פחות או יותר, כמו יום אחד קודם שתדבק בשמש בסוף החודש, וכמו יום אחד אחר שתדבק בשמש ותראה במערב בערב. ליל שתראה במערב אחר שנסתרה — היא תחילת החודש."

פשט:

בכל חודש הלבנה מסתתרת בערך יומיים — יום לפני הדיבוק (conjunction) ויום אחריו. הלילה הראשון שרואים את הלבנה שוב במערב — זו תחילת החודש.

חידושים:

(1) "הסתרה" היא בעיה שלנו, לא של הלבנה: הלבנה תמיד מוארת למחצה מהשמש — רק אנחנו לא יכולים לראות אותה כי הזווית כזו שהצד המואר פונה הרחק מאיתנו. "כל הסתר, הסתר פנים הוא גם כך — אנחנו לא רואים."

(2) פירוש "דיבוק": מונח טכני — כשהלבנה נמצאת בדיוק מול (או כמעט מול) השמש מנקודת המבט של הארץ. אז הצד האפל של הלבנה פונה לגמרי אלינו. הרמב"ם ישתמש מאוחר יותר בסוגים שונים של "דיבוקים" בחישוביו.

לא כתוב שהייתה לו מצוות שבת; שבת התחדשה במרה (כתוב בפירוש); מאז — מהשבת הראשונה במרה — סופרים; אפשר "לחזור אחורה" שכשהקב"ה ציווה שבת במרה, הוא ידע איזה יום זה (הקב"ה עצמו שומר שבת). העיקר: שבת היא מסורה שהולכת ללא הפסקה לפחות מימי משה רבינו. אף אחד — אפילו לא "חוקר כדוקי" — טוען שפעם התבלבלו ובאמת שבת היא יום ראשון (חוץ מ"שאלת קו התאריך"). לא הייתה תקופה בהיסטוריה שכלל ישראל הפסיק להתקיים.

מדוע צריך בית דין דווקא ללבנה?

(1) חידוש הלבנה הוא "לראית העיניים": ההבדל בין שמש ללבנה — בשמש רואים הבדלים פיזיים עצומים (קר/חם, חושך/אור). אבל בלבנה כל ההבדל הוא רק מה שהעין שלנו רואה — היא נראית גדולה יותר או קטנה יותר. הלבנה תמיד שם, רק הראייה שלנו משתנה. לכן חידוש הלבנה תלוי באנשים — ולכן מתאים שבית דין (אנשים) יקדשו.

(2) הלבנה מעידה על השמש: הצעה מובאת שבילילה רואים את השמש דרך הלבנה — הלבנה היא עדות שיש שמש.

[דיגרסיה: יום טוב של רפורמים]

אפילו רפורמי שעושה יום טוב מעיד שליהודים יש קשר לארץ ישראל מכל השנים — אבל הוא לא רוצה לעקוב אחר שיטת הרמב"ם.

הלכה ה' — בית דין מחשבין בחשבונות

דברי הרמב"ם: "בית דין מחשבין בחשבונות כדרך שמחשבין האצטגנינים שיודעים מקומות הכוכבים ומהלכם, וחוקרין ומדקדקין עד שידעו אם אפשר שיראה הירח בזמנו שהיא ליל השלשים או אין אפשר. אם ידעו שאפשר שיהא נראה — יושבים ומצפים על העדים כל היום כולו עד שיהא יום שלשים... ואם לא נראה ולא באו עדים — משלימין שלשים ויהא החודש מעובר."

פשוט:

בית הדין חייב לחשב חישובים אסטרונומיים — בדיוק כמו אסטרונומים שיודעים את מיקומי הכוכבים ותנועותיהם — כדי לדעת אם אפשר שיראו את הלבנה בליל 30 או לא. אם החישוב אומר שאפשר, בית הדין חייב להישאר יושב ולחכות לעדים כל היום. אם לא ראו או עדים לא באו, עושים את היום ה-30 עדיין חלק מהחודש הישן, והחודש הופך "מעובר" (30 ימים).

חידושים:

(1) "אצטגנינים" פירושו אסטרונומיה, לא אסטרוולוגיה: הרמב"ם משתמש במילה "אצטגנינים" שאנו מתרגמים בדרך כלל אסטרוולוגיה (מסתכלי כוכבים, כמו "צא מאצטגנינותך" אצל אברהם אבינו). אבל בימים הקדומים לא היה הבדל בין אסטרונומים לאסטרוולוגים — אותם אנשים שעשו חישובים גם דיברו על מזלות. היה "ערבוב" — תערובת של תצפיות אמיתיות עם "תורות" מוספות. הרמב"ם, שכבר עשה הבחנה חדה (הוברי שמים = אסטרוולוגיה), מתכוון כאן רק לחלק האסטרונומיה — החישוב.

(2) "וחוקרין ומדקדקין" חוזר לבית דין: החלק הראשון ("כדרך שמחשבין האצטגנינים שיודעים מקומות הכוכבים") מתאר מה אסטרונומים עושים. החלק השני ("וחוקרין ומדקדקין עד שידעו") חוזר לבית דין — בית הדין חוקר ומדקדק עד שיודעים אם יכולה להיות ראייה.

(3) בית הדין חייב להישאר במקומו: יש הלכה (מוזכרת במשנה) שאם בית הדין כבר קם, אי אפשר לקבל עדות. לכן הם חייבים להישאר במקום קביעתם.

(4) אפילו אחרי שהחישוב אומר שאפשר, עדיין צריך לחקור ולדרוש את העדים: החישוב אומר רק שזה *אפשרי* — אבל אם באמת *ראו* זאת תלוי בכל מיני גורמים (מזג אוויר, וכו'). לכן צריך עדיין לעשות דרישות וחקירות לעדים.

חדש הוא שיהיה ראש חדש. שנאמר החודש הזה לכם — עדות זו תהא מסורה לכם."

פשוט:

קביעת ראש חודש אינה כמו שבת, שכל יהודי סופר בעצמו שישה ימים ושובת בשביעי. ראש חודש צריך שבית דין יקדש אותו. המקור הוא "החודש הזה לכם" — "לכם" פירושו שזה נמסר לבית דין.

חידושים:

(1) "מסורה לכל אדם" — לשון מוזרה: הלשון "מסורה לכל אדם" קצת מוזר, כי שבת היא דווקא ההיפך מ"מסורה לכל אדם" — שבת אינה מסורה לאף אחד, לא לבית דין ולא לשום אדם. הקב"ה קבע אותה בבריאת העולם (או במרה). "לכל אדם" פירושו שכל אחד שווה בזה — לאף אחד אין כוח מיוחד על שבת, כולם סופרים אותה.

(2) "לכם" — מדוע פירושו בית דין? גם בקרבן פסח כתוב "לכם" ("שה תמים... יהיה לכם") ושם הכוונה לכל אחד ואחד! התירוץ הוא מהמשך הפסוק: "וידבר ה' אל משה ואל אהרן... החודש הזה לכם" — זה נאמר למשה ואהרן כבית דין. רק אחר כך כתוב "דברו אל כל עדת ישראל" — מה שמוכיח שהחלק הראשון (החודש הזה לכם) הוא ספציפית לבית דין, והחלק השני כבר הולך לכלל ישראל.

(3) קושיה: אם חודש לא יכול להיות יותר מ-30 ימים, מה הנפקא מינה של בית דין? הרמב"ם עצמו אמר שחודש לבנה לא יכול להיות יותר מ-30 ימים — אם לא ראו ליל ל', יום ל"א הופך אוטומטית לראש חודש. אם כך, מה קורה אם אין בית דין? החודש יעצר? ימים טובים לא יבואו? זו קושיה לגיטימית. הרמב"ם אומר בפירוש בפירוש המשניות (ראש השנה) שאם לא היה אף יהודי אחד בארץ ישראל, המועדים היו בטלים — לא היה ראש חודש, כי צריך שבית דין יעמוד ויקדש את החודש. (אולי ימים טובים באמת לא יהיו בלי בית דין.)

(4) יסוד גדול של הרמב"ם — תורה מונחת על בית דין: זה מתאים לשיטתו הכללית של הרמב"ם שעיקר תורה שבעל פה מונחת על בית הדין הגדול. אולי הרמב"ם רצה להדגיש זאת נגד הקראים, שלא הכירו בסמכות חז"ל.

(5) מה עושים היום בלי בית דין? הרמב"ם אומר שהחשבון שלנו היום אינו דבר "אקראי" שקורה מעצמו — אנחנו ממשיכים מסורת מבית הדין האחרון, אנחנו עושים בשליחות הקדמונים.

[דיגרסיה: שבת בראשית לעומת ראש חודש — שתי מציאויות שונות ביסודן]

שבת בראשית — מסורה או עובדה? בשבת, אם יש ספק איזה יום זה (למשל, מי שנמצא במדבר), זו חקירה במציאות — היום קיים, רק לא יודעים איזה הוא. אפשר להכריע, אפשר להחזיק בספק. אבל בראש חודש, אם אין בית דין, ראש חודש בכלל לא קיים — זה לא ספק, זה חסרון במציאות.

הקב"ה מקדש שבת, בית דין מקדש חודש: שבת קבועה מבריאת העולם — "אתה קדשת את יום השביעי" — הקב"ה עצמו קידש אותה. משא"כ חודש — "אתם" — בית הדין מקדש. זה אומר שהקב"ה עשה את היהודים שותפים בתורה: חצי תורה מהקב"ה עצמו (שבת), חצי קשור לאנשים/בית דין (מועדים).

שבת — היום מעיד על הקב"ה: שבת היא יום המעיד על הבורא — לא חייב להיות היום הספציפי של הבריאה, אלא המחזור של שבעת ימי עבודה ומנוחה. משא"כ יום טוב — אי אפשר לקחת יום אקראי ולומר שהוא רומז ליציאת מצרים. צריך להיות היום הספציפי לפי החשבון. **"הא גופא"** — זה עצמו החידוש: מדוע יום טוב צריך להיות היום הספציפי? כי ביום טוב בית הדין מקדש, ובלי קביעתם אין יום טוב.

שבת היא במונח מסוים עוד יותר "אמונה" מראש חודש — כי אף אחד לא זוכר מתי העולם התחיל. בשם ר' נריה קליין נאמר שזו טעות לומר שסופרים שבת מבריאת העולם, כי: אברהם אבינו שמר שבת כנראה, אבל

(2) לא מספיק בית הדין הגדול — צריך להיות בארץ ישראל: אפילו יש בית דין של כ"ג בחוץ לארץ, זה לא טוב לקביעת החודש. צריך להיות דווקא בארץ ישראל.

הלכה על אדם גדול בחכמה שיצא לחו"ל

לשון הרמב"ם: "ואם היה אדם גדול בחכמה ונסמך בארץ ישראל ויצא לחוץ לארץ ולא הניח בארץ ישראל כמותו, הרי זה מחשב ומקדש חדשים ומעבר שנים בחוץ לארץ. ואם נודע לו שנעשה בארץ ישראל אדם גדול כמותו, ואין צריך לומר גדול ממנו, הרי זה אסור לקבוע ולעבר בחוץ לארץ."

פשוט:

אם חכם גדול עם סמיכה מארץ ישראל יוצא לחו"ל ולא משאיר חכם כמוהו בא"י, הוא יכול לקבוע חדשים בחו"ל. אבל כשצומח חכם בא"י שגדול כמוהו (או גדול ממנו), אסור לו יותר.

חידושים:

(1) חכמת ארץ ישראל: היסוד הוא שחכמתו היא "חכמת ארץ ישראל" — הוא קיבל סמיכה שם, חכמתו מקורה משם. לכן זה כמו ענף/המשך של ארץ ישראל.

(2) אולי מספיק אדם גדול אחד: מהלשון "אדם גדול בחכמה" (יחיד) משמע שאדם אחד מספיק, אף על פי שהוא צריך איתו בית דין. אבל אולי מספיק שאחד מבין את החישוב.

(3) קשה להודות: נדרש אדם גדול בחכמה גדול מאוד להודות שכבר יש מישהו בארץ ישראל שחכם ממנו.

הלכה: ואם עבר וקבע ועיבר

לשון הרמב"ם: "ואם עבר וקבע ועיבר, לא עשה כלום."

פשוט:

אם בעבירה קבע חודש או עיבר שנה כשכבר יש בא"י חכם — לא עשה כלום, זה חוזר לארץ ישראל.

חידוש — מעשה עם חנניה בן אחי רבי יהושע (גמרא בבלי וירושלמי):

המעשה: חנניה בן אחי רבי יהושע הלך בגלות לבבל ועיבר שם שנים, כי לא השאיר כמוהו בארץ ישראל. מאוחר יותר חכמי ארץ ישראל שלחו שני תלמידי חכמים — רבי יוסי בן כיפר וכן בנו של זכריה בן קבוטל. הם באו לישיבתו, הוא שמח וכיבד אותם (זכריה בן קבוטל מוזכר במסכת יומא, הוא עבד בבית המקדש). לאט לאט הם התחילו להראות שהם יודעים ללמוד יותר טוב — הוא אמר טמא, הם אמרו טהור. הוא רצה להוציא אותם, אבל הם הזכירו לו שהוא עצמו קרא להם תלמידי חכמים. אחר כך אמרו לו שאסור לו לעבר שנים בחו"ל. הוא השיב שרבי עקיבא גם עשה כך. הם ענו: רבי עקיבא לא השאיר כמוהו בא"י, אבל אתה כן — **"גדיים שהנחת נעשו תיישים בעלי קרנים"** — הגדיים הקטנים שהשארית גדלו לתיישים עם קרניים, והם שלחו אותו אליך.

האולטימטום החד: אם חנניה מצוית — טוב. אם לא — יהיה בנידוי. ויאמרו לכל העולם: חנניה ילך להר, יעשה מזבח, וישר **"אין לו חלק באלקי ישראל"** — כי מי שעושה לעצמו מבנה נפרד מחוץ לארץ ישראל, זה כאילו הוא עושה לעצמו בית מקדש נפרד, אין לו חלק בכלל ישראל.

גרסת הירושלמי המורחבת — שלושה מכתבים

הירושלמי מביא שרבי שלח שלושה מכתבים עם רבי יצחק ורבי נתן:

1. **מכתב ראשון:** "לכבוד קדושת רבי חנניה" — חנניה שמח מאוד מהכבוד הזה.

2. **מכתב שני:** "גדיים שהנחת נעשו תיישים" — הוא התחיל לחשוב.

3. **מכתב שלישי:** האיום החד — הוא כבר רצה לירות על רבי, אבל כבר לא יכול היה לחזור בו, כי כבר הודה במכתב הראשון שרבי הוא אדם גדול.

(5) "לא נראה" — שתי אפשרויות: "לא נראה" יכול להתכוון לשני דברים: (א) מעונן לגמרי בכל ארץ ישראל ובכלל אי אפשר לראות, או (ב) עדים פשוט לא באו — "העולם היה יושן".

(6) חישוב מכחיש עדים: אפילו שני עדים כשרים באים ואומרים "ראינו את הלבנה", בית הדין יכול לומר "אתה שקרן או מדומיין" — או שאתה שקרן או שדמיינת. הרמב"ם סובר שמה שוודאי מבחינת השכל הוא יותר וודאי מעדות של אנשים. עדות טובה רק על "דבר אפשרי". אם משהו לא יכול להיות לפי השכל, עדות לא עוזרת.

אנלוגיה להלכות נבואה: כך גם בנביא שאומר נגד התורה — לא מאמינים לו, כי השכל (התורה) אומר אחרת. הפסוק אומר "בזדון דבר הנביא" — הוא תמיד רשע (לא רק מדומיין), כי קיבלו אותו כנביא פוטנציאלי רק כי הוא חכם, וחכם שיודע שאסור לומר נגד תורה — יכול להיות רק מזיד/רשע.

הלכה על מצוות עשה של קידוש החודש (המשך הלכה ה' או ו')

לשון הרמב"ם: "מצות עשה מן התורה על בית דין שיחשבו וידעו אם יראה הירח או לא יראה, ושידרשו את העדים עד שיקדשו את החודש, וישלחו ויודיעו את שאר העם באיזה יום ראש חדש, כדי שידעו באיזה יום הם המועדות."

פשוט:

המצווה כוללת שלושה שלבים: (1) חישוב — לחשב אם הלבנה יכולה להיראות; (2) דרישת עדים וקידוש החודש; (3) שליחות — להודיע לכל העם איזה יום הוא ראש חודש.

חידושים:

(1) כל חבר בית דין צריך לדעת בעצמו: הלשון "שיחשבו וידעו" (לשון רבים) משמע שכל אחד מבית הדין צריך להבין בעצמו את החישוב, לא רק להסתמך על אחד. כמו בכל ענייני בית דין — אם בית הדין סומך על אדם אחד, זה לא בית דין, זה "אחד".

(2) עיקר קידוש החודש הוא להודיע: תכלית קידוש החודש אינה רק מעשה הקביעה, אלא ההודעה — שכל היהודים ידעו מתי לחוג יום טוב. מי שקרוב לבית דין יודע מהקידוש עצמו; מי שרחוק צריך שליח. לכן היהודים הרחוקים בימים הראשונים רק מספק אמרו יעלה ויבוא והלל.

(3) פסוק "אשר תקראו אותם מקראי קודש": הפסוק מראה שמועדות הופכות למקראי קודש דרך זה שבית הדין קורא אותם — "תקראו" פירושו לקרוא. זה אומר שכשיהודים חוגגים יום טוב, זה צריך להיות מבוסס על ההכרזה שקיבלו. זה קשור למנהג של "ברכת החודש" — מכריזים לפני שבת מתי ראש חודש.

(4) "ושמרת את החקקה הזאת למועדה": "למועדה" פירושו למועד שקראו — לפי המועד שבית הדין הכריז. "בימים ימימה" פירושו כל שנה (לא כל שישה ימים).

הלכה על קביעת חדשים רק בארץ

ישראל

לשון הרמב"ם: "אין מחשבין ואין קובעין חדשים ואין מעברין שנים אלא בארץ ישראל, שנאמר כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים."

פשוט:

החישוב וקביעת חדשים ועיבור שנים תלויים בארץ ישראל.

חידושים:

(1) קושיה על הפסוק: מהפסוק "כי מציון תצא תורה" היו יכולים ללמוד שכל דברי תורה צריכים להיות לפי ארץ ישראל. אכן הרבה הלכות תלויות בבית הדין הגדול שבארץ ישראל, אבל ספציפית כאן לא לגמרי ברור איך הפסוק לומד דווקא קביעת חדשים.

יודעים, יעקבו אחריו; אבל אם הם אומרים שהם כן יודעים — עקוב אחריהם.

חידוש: מה פירוש "הניח כמותו" — פשט חדש

מכל המעשה רואים ש"הניח כמותו" אינו פירושו שהוא צריך להיות גדול בכל התורה כולה, אלא הוא צריך לדעת מספיק כדי לעבר שנים וחדשים — הוא צריך לדעת את חישובי קידוש החודש. כפי שדיברנו בשיעורים הראשונים, לא כל אחד מבין הלכות קידוש החודש, ובדרך כלל רק אחד בדור יודע זאת. "כמותו" פירושו **בנושא הזה** — בידע הספציפי של עיבור שנים וחדשים.

חידוש כללי: גדול הדור צריך להיות בארץ ישראל

העיקר: מכל הסוגיה רואים שיש ענין חשוב שגדול הדור — או לפחות בית דין של סמוכים שיודעים את החישובים — יהיה בארץ ישראל. אם כבר יש סמכות חדשה בארץ ישראל, בית דין טוב של סמוכים, הסמכות חוזרת לארץ ישראל, כי שם צריך להיות המרכז. בשנים האחרונות, מאז שגר ציבור גדול בארץ ישראל, הענין גם רלוונטי — שיהיה גדול הדור בארץ ישראל.

בזה מסתיים הסיכום של פרק א' מהלכות קידוש החודש.

החידוש — המנגנון איך גורמים לאחר להודות: זה התירוץ לקושי הקודמת — איך אפשר לצפות שהאחר יודה שאחרים גדולים יותר? הירושלמי מראה את הדרך: קודם משבחים את החכם ומאריכים בחכמתו (מכתב ראשון), אחר כך גורמים לו להודות שגם אתה משהו (מכתב שני), ואז הוא כבר לא יכול לחזור בו (מכתב שלישי). זו הדרך הפסיכולוגית איך אפשר לנצח אנשים.

דרשות רבי יצחק ורבי נתן

רבי יצחק פתח חומש וקרא: **"אלה מועדי חגגיה בן אחי רבי יהושע"** — במקום "אלה מועדי ה'". הנקודה: אם חגגיה קובע מועדות בעצמו, אלו לא מועדי ה' אלא מועדי חגגיה.

רבי נתן קרא: **"כי מבבל תצא תורה ודבר ה' מנהר פקוד"** — במקום "כי מציון תצא תורה". הנקודה: אצלנו בארץ ישראל כתוב "מציון", אצלכם בבבל כתוב כנראה "מבבל".

חגגיה הולך לרבי יהודה בן בתירא

חגגיה הלך לרבי יהודה בן בתירא בנציבין וטען שמבזים אותו. רבי יהודה בן בתירא אמר לו: **צריך ללכת אחרי שלוחי ארץ ישראל**. חגגיה שאל: **"איך אתה יודע שהם כמותי?"** — כלומר, איך אתה יודע שהם יכולים לחשב?

תשובת רבי יהודה בן בתירא: "כמד לא ידעו מחשבתא דחברותי ישמעון ליה, כמד דאינון חכמין מחשבתא ישמעון ליה" — אם אתה אומר שהם לא

תמלול מלא

הלכות קידוש החודש: הקדמה והלכה א

הקדמה להלכות קידוש החודש

טוב. כן, אנחנו לומדים ספר זמנים, אנחנו הולכים להתחיל הלכות קידוש החודש. כן, הלכות קידוש החודש היא המצווה של לקדש חודשים, לקבוע חודשים. ארבעת הפרקים הראשונים הם ממש למדניים, מדברים על ההלכות של איך בעזרת השם מקדשים את החודש, המצווה. אחר כך נכנסים לידיעות אסטרונומיות עמוקות.

וכן, הרבה אנשים נבהלים מהלכות קידוש החודש, כי הנושא של אסטרונומיה זר להרבה, אבל זה חלק מהתורה, ואנחנו הולכים ללמוד את זה אם ירצה השם. רבי יצחק יעזור לנו לעבור גם את החלקים הקשים, אבל על כל פנים, ארבעת הפרקים הראשונים בטוח שזה כמו הכל כל התורה כולה, זה לא אסטרונומיה עמוקה, זה היסודות של המצווה.

סטייה: למה אנשים נבהלים מהלכות קידוש החודש — גילוי על כל התורה

כן, אנחנו הולכים ללמוד את זה בפשטות, והאמת היא שצריך לדעת, אני רוצה לומר סוד, אנשים מגיעים כמו שלמדו. אני לא זוכר איזה פרק, פרק ה', ו', ז', אחר כך זה נעשה עוד יותר מסובך עם המתמטיקה של הפרקים. הוא אומר, אין לי מושג מה קורה כאן, וכן הלאה.

אני חושב שזה גילוי על כל התורה. נראה שכשלומדים הלכות פסח פרק ז', מה שזה לא יהיה, חמץ ומצה, גם לא יודעים מה קורה. אנחנו התרגלנו יותר. אני מתכוון לסודות שלמדנו יותר פעמים, לומדים בחדר, כל שנה לומדים קצת הלכות פסח, יודעים קצת יותר את המושגים. לומדים את זה, מגיעים יודעים את זה.

אחר כך מגיעים לדבר שקודם כל לא הורגלו ללמוד, אז לא יודעים את זה. ושנית, נראה, נראה שקשה להחזיק ראש. כן, אסטרונומיה ומתמטיקה בעצם יותר פשוטים מלמדנות, להבין את החילוק של מצוות צריכות כוונה, כי זה לא קונצפט, זה לא דבר שצריך להכניס לראש. זה פשוט, צריך להחזיק ראש, כן, זה כמו חשבון.

תסתכל על הלבנה, זה כאן, זה שם, תחשב שתיים כפול ארבע, והזמן מחולק, וכן הלאה. זה בעצם דברים פשוטים מאוד. פשוט אני מתכוון שזה... כן,

מבין? אין בזה שום סברא. יש הרבה פעמים ילדים, הם מבינים הרבה יותר קל מתמטיקה. אבל לא רק ילדים, הרבה אבות גם. עומד יותר קל math או אסטרונומיה מאשר למדנות או פילוסופיה או ספרים חסידיים. ספר חסידי הרבה יותר סתום מכל הלכות קידוש החודש.

אלא מה? קודם כל, הורגלנו, הורגלנו גם לא להבין. וכשמגיעים להלכה רואים שצריך פשוט להחזיק ראש. להבין חשבון בסיסי, נדרש ריכוז מסוים, בהירות מסוימת, ורוב האנשים או הרבה אנשים תופסים שהם לא יכולים להחזיק ראש, וכאן יש גילוי שהם מעולם לא החזיקו ראש. הוא משחק עם כל שאר הדברים, כי הוא משחק.

יש לי ראייה, כי הרבה מאוד אנשים אומרים שכשמגיעים לקדשים או טהרות, שם זה מאוד קשה. קדשים לא יותר קשה מהלכות שבת, אלא שזה קשור להרגל. הלכות שבת אתה רגיל, ממילא אתה צריך פחות לחשוב, כי את כל המושגים אתה כבר יודע, ואתה יכול ללכת עם הזרימה, ובורא עולם אחד בקדשים וטהרות. היום, לא למדת שתדע בחדר, אתה צריך להשקיע יותר ראש, אבל זה לא יותר קשה. וכאן יש רמה אחרת של השקעת ראש. לפחות מי שלמד מתמטיקה בסיסית, צריך להיות מסוגל לשרוד את ההלכות.

שתי נקודות: גילוי של חוסר בריכוז, ושמתמטיקה בעצם יותר קלה

נכון, אז אני מתכוון לומר, יוצא שתי טענות שאני טוען. טענה אחת היא שבכל התורה יש חרדה אמיתית, מהעובדה שאם היית משקיע את תשומת הלב, הדיוק שנדרש, להבין דבר שאתה לא יכול, דבר שאתה יכול, אבל יצא הרבה יותר בהירות שאין לך, כי הורגלנו כך לשחק. זה דבר אחד. לעשות מחדש את החשבון, תעשה שוב את החשבון כל פעם שלומדים. לא רק החשבון, אפילו ההבנה. הבנה, זה הדבר השני.

נכון, זה סוג אחר. זה סוג אחר, אולי סוג אחר של מחשבה, אבל זה גם דורש הרבה ריכוז. כן, אחד עומד באמצע לעשות חשבון של מתמטיקה, והוא מקבל שיחת טלפון, הוא תופס שהוא התבלבל, הוא צריך להתחיל מחדש. אבל כשהוא באמצע סברא, הרבה פעמים הוא לא תופס שהוא צריך להתחיל מחדש, כי הוא לא חושב עכשיו באמת, הוא משחק.

והנקודה השנייה שהייתי טוען היא שבעצם זה יותר קל. להיפך, להחזיק ראש בסברא יותר קשה מאשר להחזיק ראש במספרים, כי מספרים זה דברים פשוטים בעצם. צריך להיות רגיל, זה נכון, אין שום אמונה, אין שום

ניתוח: לחשב, לידע, לקבוע — שלושה אלמנטים או מצווה אחת?

מעניין, כאן הוא אומר שלושה דברים: לידע, לחשוב, ולקבוע. נראה כמו שלושה דברים: כן, לקבוע הוא לכאורה בית הדין שמקדש, הם קובעים. ולידע ולחשוב הוא מי שעושה את כל חשבון המתמטיקה, ולידע הוא מי שיודע. אני יודע, כשמישהו יודע שמישהו יודע שבראש חודש הוא, הוא עושה מצווה. האם החשבון כדי לידע, או לידע אחרי חשבון, אחרי חשבון, או לידע הידיעה עצמה היא מצווה? נדע באמת יותר בפנים, כי לא ברור אם אפשר לדייק, אבל המקום העיקרי שצריך להציב הוא בפנים, איך הרמב"ם כותב מהי המצווה.

למה לא כתוב "לקדש"?

אבל קודם כל, הוא לא אומר כאן לקדש. קדש. כלומר, השם עצמו הוא הלכות קידוש. השם של הפרק של כל ההלכה הוא קידוש החודש, אבל הוא לא אומר לקדש.

נכון. קודם כל, גם חסר כאן שנים, כתוב כאן רק חודשים. אבל אולי דווקא בגלל זה, כי זה דאורייתא? זה דרמא עם פרק א' משמע שזה עדיין חלק מההלכה, זה עוד דין במצווה. אבל אולי כי זה נקרא קידוש החודש, לכן הוא מביא דווקא רק את זה, כי הכל תלוי, הכל מחובר.

אני חושב שפשוט המשמעות, הלקדש מתכוון אצל הרמב"ם לחשב עליה ולקבוע, אולי זו המשמעות. כי לקדש טכנית מתכוון לומר מקודש. לא תמיד אומרים מקודש מקודש, זה תלוי בהלכות שונות. זו סתם דרך אחת איך מכריזים לעולם. לשון קדש לא קדוש, טכנית זה לא קדוש.

על מי המצווה? רק ראש בית הדין?

ראש חודש, זה לא רק פשוט שרק ראש בית הדין יש לו את המצווה, למשל, ראש בית הדין יש לו את המצווה. צריך לדבר על זה חיצוני, רגע, אבל אני רוצה לומר שלא הלשון לקדש מתכוונת שאומרים שהיום ראש חודש, לכאורה מזה נקרא לקדש, מקדשים את הקדושה, לראש חודש יש איזושהי קדושה, מביאים קרבנות וכדומה.

אבל לכאורה, העיקר לא מה שאתה אומר, העיקר לא לעשות את החודש. זו לא המצווה, המצווה היא לעשות מתי החודש מתחיל. מהו, איך עושים את זה? דרך זה שמחשבים את החשבון ומבררים, לפעמים לידי אולי דרך ראייה, צריך מיד לראות את היחסים לראייה ולחשבון. כי נראה שהרמב"ם סובר שכל זה חלק.

נראה שאתה שואל שהמצווה היא על ראש בית דין. בכלל, הרמב"ם בפנים הולך לומר בפירוש שהמצווה היא על בית דין. אבל לא ברור שהוא מתכוון לומר שהמצווה היא רק על בית דין. או שזה מוטל על בית דין שצריך לעקוב אחרי מה שהם קובעים מתי ראש חודש, אתה כבר יכול לעשות בעצמך.

לכאורה יש מקומות שמשמע שכל היהודים שיש להם חלק בזה זו מצווה, והם למדו שמותר לצאת. כן, למדנו במסכת שבת, אני זוכר במסכת שבת, כלים שונים שמותר לקחת בשבת כדי שיוכלו ללכת. כן, אבל אני לא יודע אם זה... ועושים סעודה, סעודת מצווה זה נקרא.

אוקיי, אבל זה יכול להיות, כי בוודאי אתה עוזר לבית דין. אני מסכים, נראה כך. מיד נראה, הרמב"ם לא הביא את זה.

מצווה של "ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם" — חישוב תקופות ומזלות**מחלוקת רמב"ם ורמב"ן במנין המצוות**

יש עוד מצווה שנקראת "ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם", כתוב בגמרא שזה חישוב תקופות. אז יש שתיים, שלושה פירושים במימרא. כלומר, הרמב"ן טען שהפסוק מתכוון למצווה של לעשות עיבור שנה. הרמב"ן אומר שיש שתי מצוות, הבה"ג מנה שתי מצוות. יש לרמב"ן, המצווה השנייה שהבה"ג מונה... הבה"ג מנה כמצווה של לדעת אסטרונומיה, כן? לא, לא כתוב שם חודש, כתוב תקופות, מזלות. אז זה אני אומר, יש מחלוקת. הרמב"ן הבין שמה שהבה"ג מתכוון לומר הוא לא לדעת אסטרונומיה, אלא... כלומר, צריך לדעת אסטרונומיה בשביל זה. בשביל

הקדמה. זה פשוט, אתה יכול לעשות את זה בעצמך ולבדוק כל הזמן. עושים דברים אחרים. צריך להבין איך משהו אחר חשב, לא איך אני חושב. גם זה נכון, נכון, יש הרבה פחות מה שמישהו אחר חשב כאן. אז, אבל בכל מקרה, כל זה נוגע למה שנדבר עליו אחר כך.

מקום הלכות קידוש החודש בספר זמנים

אבל עכשיו נלמד את הראשון, בערך חצי מהלכות קידוש החודש כמעט אני מתכוון, זה פחות או יותר פשוט, אני אעשה את זה גם כן. אחרת מאשר למשל הלכות, מה לומדים עכשיו הלכות שקלים, שהרמב"ם אמר כותב את המשנה עם הגמרא פחות או יותר, אין כאן קונצפטים חדשים, דרכים חדשות שהוא מבין.

כאן כן, יש במסכת ראש השנה, יש במסכת סנהדרין, כל המקומות שהרמב"ם מבוסס עליהם, אבל זה כן אחת ההלכות שהרמב"ם עיבד מאוד חזק ונתן את... כן, אני לא יודע אם עכשיו מתכוון, אני מתכוון רק לדבר אחד, אין כאן הלכות. כן יש במסכת ראש השנה, יש משניות, אבל אני מתכוון לומר יותר, לרמב"ם יש מהלך מסוים אצלו. איך הוא מבין את ההלכה שהוא מחדש. הרמב"ן חולק, ויש מחלוקת גדולה בראשונים עם כל ההבנה שלו של מהי המצווה של קידוש החודש, איך זה עובד, איך זה מתחבר לחשבון, וכו'. אבל כאן יש גם חידוש.

כן. צריך גם לדבר על זה, איך זה נכנס כאן לספר זמנים, איך זה שייך? דיברו על זה. כן, מבינים שכל הימים טובים תלויים בקידוש החודש, כמו שאכן הפסוק **"החודש הזה לכם ראש חדשים"** עומד כהקדמה לחג הפסח. אבל מאחר שזו מצווה שמסורה ביד בית דין, הוא שם את זה אחרי הימים טובים, אבל לפני הימים טובים דרבנן. אה, כי אותם רבנן הם עושים את החודשים. כשלא קידוש החודש אנשים, לא יהיה חנוכה ותענית. אה, אני לא יודע איזה תורה.

אבל אולי מעניין, כאילו המצווה האחרונה דאורייתא שהוא אומר, אתה יכול לומר את זה? או אחת לפני האחרונה? תענית? לא ברור. לא ברור למה הוא שם את זה כאן.

הלכות קידוש החודש כחיבור חיצוני

אני זוכר שיש ראיות, אולי לא חלק ההלכה, יותר חלק המדע. יש ראיות, אני זוכר, שהרמב"ם כתב הלכות קידוש החודש חיצוני לכל הספר שלו. לא מסתדרות השנים, אני זוכר הוא מביא, כי הרמב"ם בהלכות קידוש החודש אומר איזו שנה זה היום, אחת מהדוגמאות שלו, וזו שנה אחרי, אני זוכר, שהוא כותב שהוא סיים משנה תורה, או להיפך, משהו כזה. מסתבר שהרמב"ם הסתכל על זה כחיבור חיצוני.

יש אפילו מהדורה אחרת של החשבונות של הרמב"ם. כן, יכול להיות שהוא תיקן את זה כמה פעמים, ומחק, ושכתב, מה שהוא עשה בכל משנה תורה. יכול להיות שזה לא במקומו, יכול להיות כי הרמב"ם הסתכל על זה קצת כחיבור חיצוני. כן, זה שייך למצווה, אבל זה בעצם חיבור בפני עצמו, והרמב"ם לקח את זה מאוד ברצינות, הוא עבד חזק על הפרק, על ההלכות.

דיון: האם הרמב"ם פרסם את המשנה תורה בקונטרסים?

כשהרמב"ם פרסם בפעם הראשונה את המשנה תורה, הוא פרסם את זה באופן שהכל היה גמור? הוא פרסם את זה בקונטרסים?

לא, זה היה גמור לגמרי. אבל אני מדבר מתוך כדי העבודה שלו.

אוקיי, בסדר.

מנין המצוות — מצוות עשה אחת

הלכות קידוש החודש. אומר הרמב"ם, הלכות קידוש החודש היא מצווה אחת, מצוות עשה אחת. והוא, המשמעות בספר זמנים יש מאוד מעט לא תעשה, לפחות בחלק השני של הימים טובים והלאה. והוא, מצוות העשה היא **לחשב, לחשב, ולידע, ולדעת, ולקבוע**, ולקבוע. שלושה דברים. **באיזה יום היא תחלת כל חודש וחודש מחודשי השנה**. הוא צריך לדעת ולקבוע איזה יום הוא היום הראשון של החודש מכל החודשים. הוא צריך לדעת מתי ראש חודש.

יאמר שאין שום מקור בתורה שחודש קשור ללבנה. אולי חודש קשור לשמש?

אבל אם הולכים עם השמש, גם לא צריך לעשות שנים עשר חודשים. אפשר רק לעשות פעם אחת, שכל שנה חוזר חורף וקיץ, נכון? יש ארבע עונות בשנה. אבל זה שיש... כתוב כך, ברגע שיש "בחדש השביעי", אנחנו חייבים לדעת שיש משהו יותר מהשמש. אפשר לחלק לשנים עשר אם רוצים. אפשר לעשות מה שרוצים. אבל זה אקראי, כי אנחנו רוצים לחלק יותר מארבע עונות. היינו יכולים לעשות ארבע עונות. זה היה.

אני רק אומר, משהו יכול להתעקש כך. לא רק שיכול, יש למעשה רחל אליאור שטוענת שהיה ארבע. יש לה איזו שיטת צדוקים, אני יודע, קומראנים, איזה אנשים שטוענים שהיה להם לוח, לגמרי לוח של השמש. ויש להם חודשים, אבל כן, איזו תורה, איזו דרך. הם טוענים קצת אחרת, כלומר, הם עושים את העיבור אחרת. הם עושים, וזה מסתדר, אני זוכר שהם מחברים את זה גם עם ימי השבוע. אז הוא עושה כל חודש של ארבעה ימים, ועוד שני ימים ריקים, וכל חודש, משהו כזה. יוצא, זה מסתדר לו עם החשבון בדיוק לפי השמש. והוא טוען שלא כתוב בכל התורה ולבנה.

הסיבוב של הלוח שלנו

דובר 1:

והאמת היא, צריך להבהיר את זה, הלוח שלנו מסובך מאוד כי הוא שילוב של שני הלוחות האחרים. כשהולכים לגמרי עם השמש, אפשר לעשות לוח פשוט מאוד. אתה צודק, שהלבנה לא תיכנס, יעשו איזה חשבון איך יוצא בערך שנים עשר חודשים בשנה, או בדיוק. כלומר, שיהיה אפילו יותר מדויק, זה מבולגן, שיהיה יותר מדויק בעצם, שיהיה ברור. אפשר אפילו לעשות ששבת גם תסתדר, כי בלוח שלנו יוצא לפעמים פסח בשבת, לפעמים ביום ראשון, לפעמים ביום שלישי, וכן הלאה. אפשר לעשות הכל מאה אחוז מדויק אם מתחשבים רק בשמש, ועל זה מחפש הרמב"ם כביכול מקור.

הפירוט הפשוט של "חודש"

דובר 1:

אני חושב שהאמת היא שלא צריך שום מקור, פשוט פשט, מי שלומד חודש בתורה, כמו שאתה אומר, חודש פירושו שנעשה דבר חדש. חודש אפילו פירושו אפילו הרבה פעמים היום ראש חודש, כמו מחר חודש, כן? מחר חודש פירושו לא ראש חודש, מחר חידוש החודש, חידוש הירח. חודש פירושו הזמן שנעשית התחדשות בלבנה.

כמו שרואים פעמים אחרות כתוב ירח. "ירח ימים" זו ראייה מאוד ברורה. "לירח השנה" כתוב גם אצל שמואל. אני לא יודע. "לירח השנה"? אני לא יודע. אוקיי. "כי זה חוק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב". אוקיי.

דיון: "שלשה ירחים" — ראייה או קושיה?

דובר 2:

הייתי שואל מ"שלשה ירחים", אולי משהו יכול לומר להיפך, אם כתוב כאן ירחים, משמע שחודש הוא לא ירח.

דובר 1:

אני לא יודע. רואים שעושים תקופות של זמן מבוססות על הירח, ותקופות הזמן האחרות שאנחנו יודעים הן השבעה חודשים. אז השבעה חודשים זה אותו דבר כמו השלושה ירחים שמדברים עליהם. יכול להיות.

אנשים היסטוריים שהתווכחו

דובר 1:

אם משהו רוצה להתעקש, אני אומר, היו אנשים היסטוריים שהתעקשו בזה, והם אמרו שחודש לא קשור ללבנה.

הראיה של הרמב"ם מ"עשה ירח למועדים"

דובר 1:

הרמב"ם מביא ראייה מעניינת שאני לא מבין כל כך טוב. "עשה ירח למועדים" זה גם פסוק שיש כאן ברור, כן? "עשה ירח למועדים", פסוק

קידוש החודש? לא קידוש החודש, בשביל עיבור שנה. לדעת איזה... זו המשמעות.

והרמב"ן יש לו טענות על הרמב"ם, למה הוא מונה מצווה אחת בקידוש החודש? מה קרה למצווה של לעשות עיבור שנה? הרמב"ם אומר שזו מצווה אחת, ובספר המצוות הוא אומר ברור, "חדשים ושנים". נכון. כאן זה חסר, אבל עדיין בפרק הוא אומר את זה כן ברור. נכון. שזה אחד.

שיטת הרמב"ם: חשבון תקופות הוא חלק מתלמוד תורה

יש אחרים שלומדים את הרמב"ם, שלכאורה כך הוא למד, ואחרים לומדים גם בבה"ג כך, שיש מצווה חיצונית של לחשב. המצווה היא לא לא... כלומר, כאן מדברים על המצווה של לומר מתי ראש חודש, כדי לומר. את כל מיני פרטי ההלכות אפשר לומר איך יודעים. אבל אני אולי הייתי יכול לומר שהרמב"ם לא צריך לתלמוד את הבה"ג, כי הרמב"ם הסתכל על זה כחלק מתורה. כמו שהוא אמר, שלדעת את כל החכמות, במיוחד חכמה שיש לה שייכות לדברים בתורה, זו מצווה של לימוד התורה. כשמישהו לומד אסטרונומיה, זו לא מצווה חיצונית של לימוד התורה, זה חלק ממצוות לימוד התורה. אז כאן זו תהיה הפעם הראשונה שזה יהיה נוגע, כשזה למעשה. כשמוציאים את זה לידי מעשה, אבל משהו לומד את זה כסוגיה, אתה לא צריך להיות לך "ושמרתם" חיצוני, זו מצוות תלמוד תורה, לא?

אתה אומר לפי זה... כן, אני שומע. אתה אומר שזו מחלוקת אם זה חלק מהתורה. נכון, לפי הבה"ג אין לך חלק מהתורה, כי הבה"ג יעשה חילוק ברור בין תורה לחכמה. אבל הרמב"ם, שכל החכמות שקשורות לתורה הן חלק מתורה...

תשובת הרמב"ם — חשבון תקופות הוא לאהבת השם

חדשי הלבנה, שני החמה, והמקור ללוח העיבור

הלכה א (המשך) — חדשי הלבנה: המקור שחודשים הולכים לפי הלבנה

היסוד: חודש = חידוש הלבנה

דובר 1:

על מה מדובר כאן? על חדשי הלבנה. כל חודש הוא מהזמן שהלבנה מתחילה להתחדש. המילה "חודש" פירושה מלשון חידוש, כן? מחידוש הלבנה. שנאמר, "זאת עולת חדש בחדשו לחדשי השנה". אז מפרשים חז"ל, "עולת חדש בחדשו", העולה שצריך להקריב בכל חודש, בכל ראש חודש, קשורה ל"חדשי השנה", לזמנים שהחודש מתחדש. "חדש בחדשו", החודש מתחדש, כן? זה קשור לכך שהחודש מתחדש.

כי השמש לא מתחדשת. אם עושים שנים עשר חודשים לפי השמש, אין שום חידוש על החמה. החמה מתחדשת רק כל יום, אין לה מחזור חודשי או מחזור אחר. הדבר היחיד שיש לו מחזור חודשי הוא הלבנה.

למה צריך מקור? הבעיה עם לשון התורה

דובר 1:

תן לי להסביר מה אני מתכוון שזה נוגע כאן. מה שנוגע כאן הוא, שיש את הרמב"ן בפרשה שאומר את הדבר שכל ילד יודע, שחודש אצל יהודים, התורה, כן, מונים לפי הלבנה, ושנה מונים עם השמש. אחר כך יש עיבור שמחבר את שני הדברים.

אז, אבל הבעיה היא שצריך להיות מקור לזה. בכל התורה, התורה מזכירה חודשים הרבה פעמים, כמו שאתה אומר, אבל לעולם לא מזכרת הלבנה. האמת היא שכן כתוב, בפרשה השבועית כתוב, "ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים" - ירח של ימים. "ירח" פירושו לבנה, נכון? אבל לא כתוב שירח הוא חודש.

האפשרות של לוח מבוסס-שמש

דובר 1:

אז, במילים אחרות, אם משהו יתעקש - אני זוכר שהאבן עזרא מביא בפרשת החודש, היו קראים שהתעקשו על זה - אם משהו יתעקש, הוא

לזה. **אמר לו כזה ראה וקדש**. הוא הראה לבנה חדשה, הוא הראה לבנה קטנה, והוא אמר שכשאתה רואה לבנה כזו, זה נעשה ראש חודש.

הדיוק במדרש על "הזה"

דובר 1:

המדרש מדייק. הרמב"ם מחפש מקור שחודש בא מהלבנה. לרמב"ם אין בעיה להביא מדרש, המדרש מקובל. אז הוא מביא, המדרש מפרש את המילה "הזה". מה פירוש "הזה"? הפירוש הפשוט הוא "החודש", כמו שאמרנו. אבל המדרש פירש אחרת: לא שזה יהיה החודש הראשון, אלא "החודש הזה", זה שאני מראה לך. כמו כמה פעמים שכתוב "זה", והקב"ה הראה באצבע. המדרש מפרש כמה פעמים כך. אז זו ראיית הרמב"ם שהכוונה ללבנה.

דיון: מדוע כותב הרמב"ם "במראה הנבואה" במקום "באצבע"?

דובר 2:

עכשיו, שמנו לב קודם - למה אני מספר לרמב"ם מה שעשינו קודם? אבל שאלת אותי קודם למה הרמב"ם כתב "במראה הנבואה". במדרש כתוב, "הראה לו הקב"ה באצבע".

דובר 1:

אנחנו מבינים מעצמנו שהרמב"ם לא יכול היה לכתוב לשון כזו "באצבע", הרי לקב"ה אין אצבע. הרמב"ם הסביר, הוא הוציא את המילה "אצבע", הוא אמר שהוא רואה משהו.

דובר 2:

לא, אבל אני אומר את זה. יכול להיות שהרמב"ם הבין ש"אצבע" הוא משל על מראה הנבואה. לקב"ה אין אצבע שהוא מראה. הקב"ה מראה בדרך שהוא מראה דברים לנביאים. או כך, בנבואה רואים תמונות, רואים מראות.

דובר 1:

אני מסכים שהוא ראה במראה הנבואה. האם הוא ראה תמונה של אצבע, כביכול? הוא ראה שאצבע מראה?

דובר 2:

לא, הוא ראה... הרמב"ם לא אומר שהוא ראה תמונה של אצבע. הוא ראה את הלבנה. אז הרמב"ם סובר שאי אפשר לראות את האצבע. אז זו היתה מראה הנבואה.

דובר 1:

לא נראה כך, כי הרמב"ם אף פעם לא אומר, או כמעט אף פעם לא, שהנביאים ראו מראות שמראות כך על גוף הקב"ה, אפילו כשהנבואה היתה אצבע הקב"ה, מראה אצבע. בואו נבין. פירוש המדרש הוא, הקב"ה הראה באצבעו. לרמב"ם "אצבעו" זה "באצבע". זה הפירוש, נכון. כמו כותרת פשוטה, תמיד כי רוצים לעשות סימן באצבע. זה הפירוש. הרמב"ם לא יכול היה לכתוב כך, אז הוא כתב שהקב"ה הראה.

דובר 2:

אני חושב שאולי הבנו שאצבע הוא כינוי של חכמים למראה נבואה. יש לי ראייה לך, הרי כתוב פסוק **"ביד הנביאים אדמה"**. ביד לא מתכוון ליד של הנביאים, אבל על כל פנים, יש גם כמו בניסים שזה יד אלקים, או אצבע אלקים. אצבע אלקים מתכוון לפעולת ה', כן? זה לא מתכוון להיות משל. כמו שכתוב **"כי אראה שמיד מעשה אצבעותיך"**, לא מתכוון שלקב"ה יש אצבעות, מתכוון שזה מעשה ה'. "כזה ראה וקדש" מתכוון שהוא הראה לו שבגודל הזה זה כבר נקרא לבנה, אפילו זה רק פס קטן. או העיקר שכשאני אומר "החודש הזה לכם", אני מתכוון לזה, אני מתכוון לחידוש הלבנה.

אולי הקב"ה הראה יותר — כל הלכות קידוש החודש

דובר 1:

יכול להיות, הרמב"ם לא מקצר בשאלות. יכול להיות שהרמב"ם הראה לו יותר, הוא הראה לו את כל ההלכות על הלבנה. אתה צריך לזכור שהרמב"ם

בתהלים. למועדים תלוי בירח. נגיד, מועדים לא בהכרח ימים טובים, למועדים פירושו למנות.

יש פסוק במלכים, **"בירח בול הוא החודש השמיני"**, או **"בירח האיתנים בחג הוא החודש השביעי"**. אז בקיצור, ספר מלכים בוודאי לא סבר כמו אותו אדם, אבל תמיד יודעים עצות. בכל אופן, זה הוא התכוון כנראה, נכון?

דיון: הפירוש של "עולת חדש בחדשו לחדשי השנה"

דובר 2:

"מאי שנה? ממספר ירחים".

דובר 1:

כן, אני חושב שזה ברור, אבל מחפשים מקור. זה איזה מקור. אני לא מבין כל כך טוב את הפירוש של "חודש בחודשו", אבל כך צריך לפרש כמו שאמרת. חודש פירושו הזמן של חידוש הירח, ורק אומרים "לחדשי השנה", שהשנה מחולקת לחודשים. "עולת חדש בחדשו לחדשי השנה" כתוב.

דובר 2:

כן, אנחנו עדיין לא מחזיקים באותו פסוק, אבל מה הרמז? שנאמר "עולת חדש בחדשו". הוא לא מביא את סוף הפסוק, אבל "לחדשי השנה". זה סתם גם היה בחודשים של השנים. כל שנה, יש שנים.

דובר 1:

כן, אבל שהשנה תלויה ב"חודש בחודשו".

דובר 2:

לא, השנה לא תלויה בזה. הוא מתכוון שכל חודש הוא השנה.

דובר 1:

כן, כן, בקיצור, שזה לא דבר חיצוני, שאפשר לומר שהשנה נספרת עם השמש ואחר כך יש משהו דבר חיצוני שנקרא חודשים.

קידוש החודש — שנת החמה, שנת הלבנה, והסתרת הלבנה

הלכה א (המשך) — "שמור את חדש האביב": הראיה שהשנים נחשבות לפי שנת החמה

דובר 2:

בסדר. זה בדיוק מה שאנחנו אומרים.

דובר 1:

לא, אבל אחר כך נאמר שמחברים את שני הדברים. הוא אומר, כאן בעצמו אתה כבר יכול להביא איזושהי ראייה שהשנים מתחברים.

קושיית אבן עזרא על פירוש הרמב"ם

דובר 1:

בקיצור, הרמב"ם פירש "עולת חדש בחדשו" - כל ראש חודש בשעה שהלבנה מתחדשת. אבן עזרא אומר שזה לא הפשט הפשוט, זה יותר כמו "שבת בשבתו", כלומר כל חודש בודד. בכל מקרה, הייתי יכול גם לפרש "שבת" כשהוא שובת אולי. על כל פנים, זה פירוש הרמב"ם.

הראיה השנייה של הרמב"ם: "החדש הזה לכם" עם המדרש

דובר 1:

"כך אמרו חכמים". יש לו עוד ראייה. לא, "ונאמר". אה, "ונאמר". כתוב בפסוק במצווה הראשונה של התורה, לפני שמש רבינו מוסר לעם ישראל את מצוות הפסח, כתוב כך: **"החדש הזה לכם ראש חדשים"**. החודש יהיה הראשון מהחודשים.

"כך אמרו חכמים". אמרו החכמים, "הראה לו הקדוש ברוך הוא". וכאן עדיין לא כתוב מה החודש, שהוא תלוי בירח. אבל החכמים אומרים כך, "כך אמרו חכמים". החכמים אומרים איפה? זה מדרש? ברייתא, תנא רבנן, **"הראה לו הקב"ה למשה במראה הנבואה דמות לבנה"**. הקב"ה הראה למשה רבינו במראה הנבואה דמות לבנה, שכשמדברים על חודש, מתכוונים

דובר 1:

עכשיו, **וכמה יתירה**, הוא אומר, עכשיו רואים שנעשה כאן משהו קשה. הוא שואל **וכמה יתירה שנת החמה על שנת הלבנה**. כמה יותר ארוכה שנת החמה על שנת הלבנה? אם נחשב שנים עשר חודשים של שלושים יום, יצא **קרוב מאחד עשר יום**. זה פחות מאחד עשר יום. שנת החמה אין לה עם לבנה. כמה זמן לוקח לשמש לחזור לאותו מקום במזלות? וכמה זמן לוקח ללבנה להקיף את העולם שנים עשר פעמים? כן. כלומר, ההבדל שתראה הוא קצת פחות מאחד עשר ימים. קרוב לאחד עשר ימים, כן. כן.

לפיכך, אומר הרמב"ם, **כשיתקבץ מן התוספות הזה כמו שלשים יום**, מהאחד עשר. אנחנו עדיין לא עושים כלום כשנשארים עם אחד עשר ימים. אבל כשמגיע מהאחד עשר ימים, מגיע שלוש פעמים אחד עשר ימים, שזה בערך שלוש פעמים אחד עשר ימים, כמו שלושים יום, או פחות מעט או יותר מעט. זה אומר שזה קורה בערך פעם בשלוש שנים. נגיד, בערך, כן. **מוסיפין חודש אחד** מוסיפים חודש, **ועושה אותה שנה שלוש עשר חודש**. ואותה שנה עושים אחרת מכל השנים שיש שנים עשר חודשים, עושים שלושה עשר חודשים. **והיא נקראת שנה מעוברת**. זה נקרא שנה מעוברת. כמו מעוברת היא אישה. שמוסיפים שהיא נושאת בגופה עוד גוף נוסף. מעוברת, כן? מוסף, נוסף.

דובר 2:

אני חושב שמעוברת זה יותר כמו... מלאה. אישה שהיא מעוברת היא מלאה.

דובר 1:

מעובר הוא לשון של מלא? כן. אהה. אני לא יודע איפה כתוב בלשון עובר, עובר, הוא עובר, זה יוצא ממנה. לא, אני לא חושב שזה אומר שהיא ילדה תינוק, יש עוד דבר. אין שום דבר לא בסדר עם השנה. יש שנים של שנים עשר, יש שנים של שלושה עשר. לשנה יש יותר מלא. הרי יש גם חודש מעובר. זה לא בא משום מקום.

דיון: למה לא ימים ריקים במקום חודש שלם?

דובר 1:

אומר הרמב"ם, למה בעצם עושים כך? יכלו לעשות שבסוף השנה יהיו אחד עשר ימים ריקים, גם זה יכלו לעשות. או שיהיו ימים שלא שייכים לחודש. אומר הרמב"ם, אי אפשר לעשות כך. למה? **שאי אפשר להיות השנה שנים עשר חודש וכך וכך ימים**. לא יכול להיות שהשנה תהיה שנים עשר חודשים שלמים, ואחר כך ישארו כמה ימים ריקים, עירומים. **שנאמר, "לחדשי השנה"**. לומדים מזה ש**חדשים אתם מונים לשנה**, הדרך שבה אנחנו מחשבים שנה היא כשעוברים מספיק חדשים, ואין אתם מונים ימים. אם היינו עושים שהשנה נגמרת כששנים עשר חודשים פלוס עוד ימים, היה "חדשי השנה והימים" משהו, "לחדשי ימי השנה". היה דבר כזה "ימי השנה". אין דבר כזה "ימי השנה". כל יום צריך להיות בחודש, וחודש יכול להיכנס בשנה.

דובר 2:

לכאורה, זה גם דבר מעשי. רוצים שתמיד יהיו חדשים. ברגע שתעשה את זה, לא יהיו לך חדשים. זה יהרוס את החדשים. במילים אחרות, יהיו חדשים, אבל יהיה סדר שכל שנה הלבנה לא תעקוב אחרי הסדר שלך. זו הבעיה, נכון? אה, אתה מתכוון שהיית מפסיק, כי אחר כך חודש ניסן לא היה נהיה בלבנה החדשה.

דובר 1:

אה, זו המילה. אבל למה הרמב"ם לא אומר את זה? הרמב"ם יכול היה לומר את זה. אין בעיה. זו הסיבה. זה מה שהוא אומר. חדשים פירושה לבנה, לא... מה פירוש חדשים?

דובר 2:

כלומר, תעשה נוסף, והחודש הבא... מי אמר לך שהשנה צריכה להתחיל באותו ראש חודש? יכול להיות שהשנה מתחילה באמצע חודש. לא יקרה

אומר שתורה שבעל פה הקב"ה כביכול הראה למשה. במקומות אחרים כתוב "נתקשה משה", נכון?

יכול להיות שהסוד הוא ש... הוא מביא, ראיתי בהקדמה של הרמב"ם הערוך, הוא מביא שהרמב"ם כתב תשובה, וזה פשוט לכל מי שלומד שיש הלכות כמו הלכות קידוש החודש, כלומר האסטרונומיה, זה מאוד קשה ללמוד מפי הכתב. עושים דוגמה, הרי יש אפילו כאלה, איך קוראים לזה? מבנה, תלת-ממדי, שולחן כזה. רואים את זה, זה מאוד קשה להבין בלי זה. נייר ומילים זה לא מספיק. אז כנראה המדרש אומר שזה היה קשה, מה זה אומר? הקב"ה היה צריך להראות למשה, הסתכל, ראה הלבנה מסתובבת. וכך הוא יוכל לראות על מה מדברים.

אבל הרמב"ם כאן לא מתכוון לזה. הרמב"ם כאן מתכוון רק להראות ראייה שזו היתה הלבנה.

סיכום: חדשים = לבנה, שנים = חמה

דובר 1:

בסדר. מה כתוב לנו הלאה, זה החדשים. אבל אולי, חדשים עדיין לא חייבים לעשות שנים עשר יוצרים שנה, כי יכלו לעשות, אני יודע, שילכו כמה חדשים. אבל החדשים תלויים בשנה.

והשנים, שנים מחשבים, שני החמה. זה עדיין לא תלוי, נראה עוד איך זה מתחבר. והשנים, כשאנחנו אומרים החדשים בשנה, מה זו שנה? שני החמה היא השנה.

הלכה א (המשך) — "שמור את חדש האביב": הראיה שהשנים נחשבות לפי שנת החמה

דובר 1:

הרמב"ם כאן מתכוון רק להראות ראייה שזו היתה הלבנה. בסדר. מה הרמב"ם אומר הלאה, זה החדשים. אבל אולי חדשים עדיין לא חייבים לעשות שנים עשר יוצרים שנה, כי יכלו לעשות, אני יודע, שילכו כמה חדשים. אבל החדשים תלויים בשנה. **והשנים, שנים מחשבים**, לפי שני החמה. זה עדיין לא תלוי, נראה עוד איך זה מתחבר. והשנים, כשאנחנו אומרים ה... בשנה. מה זו שנה? שני החמה, השנים של החמה. **שנאמר, "שמור את חדש האביב"**. על זה יש ראייה כזו, שנאמר, "שמור את חדש האביב". החודש שבו פסח, קוראים לו חודש האביב, החודש שבו אביב, כשזה אביב, כשזה ספרינג, כשהשמש בתוקפה, כשהשמש יוצאת.

אביב לא פירושו אביב. אביב פירושו כשהשיבולים מתחילים לצמוח. כך כתוב בפסוק, **"כי השעורה אביב"**. ועכשיו, בצמיחה זה בוודאי קשור לשמש. לא, הלבנה לא עושה כלום לתקופת השנה, השמש. יוצא שכתוב כאן שהתורה מתחשבת בסדר השמש.

לא. אותו חודש, נאמר **"החדש הזה לכם ראש חדשים"**, חודש ניסן הוא מה שצריך ללמד אותנו הלבנה, וכאן אומרים לנו שזה אביב, חודש האביב. אני אומר שלא הייתי מפרש כך, כי לא כתוב כאן שזה אותו חודש. תן לך לזכור, לא כתוב בכלל בכלל על לבנה בתורה. אז אני חושב שראינו, הוא מביא מה... מה שרואים כאן בסך הכל ב"שמור את חדש האביב" הוא שצריך ללכת, התורה מתחשבת בשנים של השמש. שנים הן מהשמש. איך היכי תקיימו שניהם נראה עוד?

כאן נוצרת סתירה, הרמב"ם אומר, הוא לא אומר את הסתירה, אבל איך יכול להיות שמחשבים את החדשים לפי הלבנה ואת השמש לפי השנים? זו העובדה. הוא אומר, **"וכמה יתירה..."** אני רוצה רק להבהיר יותר, כי צריך להתברר סדר לשון הרמב"ם. אבל הרמב"ם מביא בשתי ההלכות הראשונות רק מקור לשתי העובדות, כי אחד יכול היה להתווכח ואנשים אכן התווכחו. אין מקור ברור בתורה לא שהחודש מתכוון ללבנה, ולא ששנה מתכוונת לשמש. הוא מביא ראייה משתי ראיות שלבנה מתכוונת ללבנה, והשמש מתכוונת לשמש, כמו שכתוב **"חדש האביב"**. **"חדש האביב"** הוא דבר של השמש, מספר. לא כתוב בהלכה יותר מזה.

הלכה ב — שנה מעוברת: ההבדל בין שנת החמה ושנת הלבנה

אבל הנקודה היא, אני מתכוון שאי אפשר לעולם לומר את זה. זה לא שכתוב... הבעיה היא, בקיצור, הצד האפל של הלבנה הוא בדיוק מולנו. במילים אחרות, הלבנה היא הכי קרובה לשמש. הכי קרובה זה קצת... כן, אפשר לומר הכי קרובה. זה בדיוק בינינו לבין השמש, אבל הכי קרובה לשמש. זה נקרא דיבוק. נראה אחר כך שיש הרבה מיני דיבוקים. דיבוקים פירושו בדיוק כשהלבנה והשמש הם אחד מול השני, ואז אי אפשר בכלל לראות אותה. וגם קצת יום לפני כן, ויום אחרי כן, יום אחד. **"תדבק בשמש ותראה במערב בערב"**. היום הראשון של חידוש הלבנה, כשאנחנו עדיין לא רואים אותה. קצת לפני היום שנוכל לראות אותה במערב. נראה אותה כן בצד מערב. בדיוק. הרמב"ם אומר, מה שרואים אחר כך. למה דווקא ביום הראשון רואים אותה תמיד במערב, ולמה דווקא בערב? כל הדברים האלה... רואים אחר כך את התהליך איך זה הולך. **"בליל שתראה בערב אחר שנסתרה"**, הלילה שנתחיל לראות אותה אחרי שהיתה מוסתרת, תיראה שוב, **"היא תחלת החודש"**, זה חידוש החודש, זה החודש החדש.

דיון: המולד אינו ראש חודש

דובר 2:

צריך להדגיש כאן, מה שקוראים המולד, שזה אותו דבר כמו הדיבוק, יש מיני מולדות שונים, נראה את זה, אבל הרעיון הוא אותו רעיון. זה לא ראש חודש, נכון? המולד הוא תמיד בערך יום לפני ראש חודש. זה לא יוצא בערך...

קידוש החודש — קביעת ראש חודש על פי ראייה ומעמד בית דין

הלכה ב' (המשך) — ספירת 29 יום וקביעת ראש חודש

דובר 1:

זה לא מדויק. זה שני דברים אחרים. ראש חודש נעשה כשאנחנו יכולים להתחיל לראות אותה שוב. אבל כביכול, הכל רק שאלה. הלבנה יש לה מחזור, אפשר להתחיל לספור מאיפה שרוצים. אם היינו עושים ראש חודש מט"ו לט"ו היה גם טוב.

אז מה שאנחנו חושבים, שאז צריך להתחיל לצאת מהצל...

דובר 2:

לא. המולד הוא כשטוח אי אפשר לראות. בשעת המולד אי אפשר לראות את הלבנה. אבל בשעת הדיבוק...

דובר 1:

אצלנו המולד הוא קצת לפני ראש חודש, כשרואים כבר כן.

דובר 2:

לא, לא רואים אותה. מולד זה... עוד יום שלם עד שנוכל לראות אותה, מהמולד. בדיוק, בדרך כלל. מולד זה... בדיוק, נראה בדיוק כמה. אבל דיבוק, נגיד את המילה דיבוק. מה שאנחנו קוראים מולד זה קצת יותר מסובך בגלל זה, מסיבות שונות. אבל הדיבוק הוא בדיוק כשאי אפשר לראות את הלבנה. נכון? כשאי אפשר... אבל ראש חודש הוא כשאפשר כבר כן לראות. זה בערך יום אחר כך.

דובר 1:

ומה עושים? אומר הרמב"ם, **"ומונין מאותו היום"**, מאותו יום, מאותה תחילת החודש, סופרים **"תשעה ועשרים יום"**, סופרים עשרים ותשעה ימים. ואז כך הוא, **"ואם יראה הירח ליל שלשים"**, אם ביום האחד, היום השלושים רואים את הירח, את הלבנה, **"יהיה יום שלשים ראש חדש"**, יהיה למחרת בבוקר ראש חודש. זה כבר אותו לילה, כן, זה עכשיו ראש חודש.

אני מתכוון, לפני כן יש בראש חודש חילוקים, זוכר? שאומרים כן לבנה בלילה, כי לא יודעים. אבל בכל אופן, אבל מקדשים כן, אבל לא יודעים. כי רואים אז. צריך לחכות שמישהו יבוא ויגיד שהוא ראה... שיש מי שהוא בא וכדומה. יכול להיות שמקדשים בלילה, מיד יראו, אבל אני אומר סתם, כי זה

לנו. ואיפה חודש האביב? אני לא יודע, ראש החודש הראשון של אותה שנה. מה לא יכול להיות? זה יכול היה להיות.

דובר 1:

אבל מזה אומרים לנו... אני בטוח שהסיבה אמיתית לגבי החישוב היתה אכן בגלל זה, כי אנחנו רוצים שכל שנה...

דובר 2:

אבל למה הרמב"ם אומר שהסיבה היא בגלל "שמור את חדש האביב", שניסן תמיד יצא כשזה הדין? זה היה תמיד יוצא. אם היו אותנו... אה, אתה מתכוון שזה היה יוצא עם האחד עשר ימים? זה לא כתוב בשמות הלבנה.

דובר 1:

אבל מתכוונים לומר, זה שאנחנו לא נעשה כמו המוסלמים, שלא נחשב בכלל עם שנת החמה, זה יודעים מ"שמור את חדש האביב". כן, כן, בוודאי. אבל איך יודעים שלא פשוט... כי זה היה יוצא הזמן הנכון. זה היה יוצא אותו זמן. היה נאמר, ראש החודש הראשון... נגיד צריך להיות יום מסוים בחודש עם הלבנה. טוב מאוד. ראש החודש הראשון אחרי השנה החדשה, אז זה ראש השנה, אז זה... חודש ניסן, איך שתמצא לקרוא לזה. אז פסח הוא ביום החמישה עשר של אותו חודש. לא היתה בעיה. הבעיה היחידה היתה שהתחלת השנה לא היתה בתחילת חודש. זו לא טענה, אבל מזה אומר הפסוק ששנה יש לה חדשים, לשנה אין ימים. חייב להיות שהיתה מצווה, לא יכול להיות ששנה תלך ישירות ליום. בסדר, זו עוד הקדמה.

הלאה, יש עשרות, אלפים, עשרות, לכל דבר יש כזה... הימים כפופים לשבועות, ושבועות ללבנה, לחודש. לא אמרתי שבועות ללבנה, אבל איך שלא יהיה, זה העיקר של השיחה.

אומר הרמב"ם הלאה. עכשיו אתה מבין, בקיצור, הלכה א' מסבירה שיש חלוקה של שנים, והלכה ב' מסבירה שיוצא כאן שנת החמה ושנת הלבנה, וממילא יש שנה פשוטה ושנה מעוברת. עכשיו אפשר להסביר על אילו סוגי חדשים יש.

הלכה ג — הסתרת הלבנה ותחילת החודש

דובר 1:

אומר הרמב"ם כן: **"הלבנה נסתרת בכל חודש וחודש ואינה נראית"**. הלבנה מסתתרת, והיא לא נראית. כמה ימים? **"כמו שני ימים או פחות או יותר"**. בערך יומיים זה מאימתי החתיכה הקטנה הישנה של הלבנה כבר לא רואים, והחתיכה הקטנה החדשה של הלבנה עדיין לא רואים. זה לא אומר באמת שהלבנה מכוסה, אלא זה אומר שהשמש לא מאירה על... אנחנו לא רואים איך השמש מאירה על החלק של הלבנה שמואר, זה לא בזווית שאנחנו נוכל לראות את זה. כן, זה הפירוש שהלבנה מסתתרת. כל ההסתרות הן כך, זו בעיה שלנו, לא של הלבנה. ללבנה תמיד יש חצי שרואה את השמש, וחצי שלא רואה את השמש. אבל אנחנו לא תמיד רואים חצי שגם רואה את השמש. כל הסתר, הסתר פנים הוא גם כך, אנחנו לא רואים.

"כמו יום אחד", זה עוזר, כי אנחנו רואים שלמעשה זה עדיין הדבר היותר מדויק. אז זה פירוש הסתרה. כן, השניים פחות או יותר זה כי זה תלוי בדברים שונים, נראה אולי אחר כך נגיע לחישוב המדויק. זה בערך יומיים, **"כמו יום אחד קודם שתדבק בשמש בסוף החודש"**. לפני שהלבנה נדבקת. זה טכני, בואו... לא טוב לתרגם את זה, כי זה בדיוק המונח שהשתמש בו אחר כך. דבוק פירושו כשהלבנה נמצאת בדיוק מול השמש, בדיוק ביחד עם השמש, כלומר מנקודת המבט של העולם. הלבנה נמצאת בדיוק... לא רואים את הלבנה כי היא מול השמש, ממילא היא לא מוארת. לא רואים אותה אם היא לא... אם היא חשוכה. איך שלא יהיה, אפשר לומר, כן, אצלנו קשה לראות. במקומות שיותר חשוך כנראה אפשר לראות.

דובר 2:

לא, אי אפשר בכלל לראות את זה. כמעט... לא, אני מתכוון שאי אפשר לראות את זה לעולם.

דובר 1:

"אלא לבית דין הדבר מסור". זה לא שבת בראשית. כל היהודים יודעים מתי. יש מי שיציג את הרמב"ם שאם אחד לא יודע מתי שבת הוא סופר בעצמו. אני לא יודע אם זה הפשט. הפשט הוא שלא צריך קביעה. זו המילה. כל היהודים יודעים מתי שבת, אין לזה קשר עם מישור שקובע.

זה מצחק. מילא אין כאן מצווה לעשות ימים. אבל אני אומר שהלשון מסורה לכל אדם קצת מצחיקה. כי זה בעצם ההיפך. זה הכי פחות שייך לכל אדם. החודש יכול בית הדין, חייב בית הדין. השבת הקב"ה קבע אותה ב... לכל אדם, כביכול. לכל אדם, כי כל אחד הוא אותה הוכחה מזה. כל אחד יכול הוא לא.

דובר 2:

בדיוק. שאלת קודם, מה אם אחד יבוא ויגיד שיש לו טעות? אין דבר כזה. יש שבת. שבת היא כן בטלה ובקרבן.

דובר 1:

כל אדם פירושו לומר כל היהודים, לא כל יהודי.

דובר 2:

בסדר. היהודים. אחד לא יודע, הוא התעורר, הוא לא יודע איזה יום היום. מה שכל היהודים עושים, היום הוא היום.

דובר 1:

בסדר, אבל העיקר לא זה. אבל מה שונה ראש חודש? **"אלא לבית דין הדבר מסור"**, הדבר של איזה יום לגבי החודש נמסר לבית דין. **"עד שיקדשו בית דין ויקבעו את היום ראש חודש, הוא שיהיה ראש חודש"**. ובית הדין, מקדשים, והם קובעים שזה ראש חודש, אז זה נעשה ראש חודש.

"שנאמר החודש הזה לכם", שם שהקב"ה אומר למשה ואהרן **"החודש הזה לכם"**, לומדים אנחנו, דורשים אנחנו את המילה **"לכם"**, **"עדות זו תהיה מסורה לכם"**, שתהיה נמסרת לכם.

רבי יצחק שאל קודם קושיה, למה אנחנו אומרים כאן לכם פירושו דווקא לבית דין? למשל, אנחנו למדנו שלכם תם לכם פירושו דווקא לכל אחד ואחד, תהיו לקיחה לכל אחד. אבל עם החומש זה נענה. כתוב בחומש כך: **"וידבר ה' אל משה לאמר, החדש הזה לכם ראש חדשים"**. אחר כך כתוב, **"דברו אל כל עדת ישראל ויאמרו"**. רואים אנחנו בהמשך הפסוק שעד כאן הוא דיבר למשה ואהרן כבית הדין, ומכאן והלאה הולכים לדבר לכלל ישראל. אז החלק הראשון נוגע לבית דין.

אז זה קצת דרשה, אבל **"החדש הזה לכם"**, ל... פירושו, **"לכם"** פירושו, אני לא יודע, אפשר לתרגם סתם לכם, אני לא יודע, לכם. אבל האריז"ל מתרגם שאתם רואים את זה, אתם, משה ואהרן, שאתם עכשיו בית הדין.

דיון: מה אם אין בית דין?

דובר 2:

כן, אבל מה באמת הפשט שהוא פשוט אמר שחודש לא יכול להיות יותר משלושים יום? אם עוד לא ראו אותה, נעשה היום הבא ראש חודש. ובמקרה שאין בית דין, מה יקרה? מה, יישאר אותו חודש? לא יזוז? לא יהיו ימים טובים חדשים?

דובר 1:

אולי ימים טובים לא יהיו באמת. זה מאוד מעניין, אני מסכים. יש קושיה. בוא נבין מה באמת ההבדל של שבת בראשית עם קידוש החודש. בוא נגיד, שבת בראשית היא עובדה.

דובר 2:

אה, אי אפשר לראות אותה?

דובר 1:

במובן מסוים צריך לומר את זה. זה מעניין, שבת בראשית במובן מסוים היא יותר כמו אמונה מאשר ראש חודש. כי שבת בראשית, אף אחד לא זוכר מתי

דבר אחר. זה לוקח זמן. וגם, אני מתכוון שאין נפקא מינה, העיקר הוא הקבלה שעושים בבוקר.

על כל פנים, אם רואים אותו לילה את הלכנה, אז זה ראש חודש. אם לא, **"אם לא יראה"**, לא רואים אותה, אבל אנחנו יודעים שראש חודש הולך לקרות, נותנים רק יום נוסף. **"יהיה ראש החודש יום אחד ושלושים, ויהיה יום שלשים בחודש העבר"**.

מה פירוש **"ויהיה יום שלשים בחודש העבר"**? יוצא שהיום השלושים שייך לחודש הקודם. היה תשרי, ל' תשרי. פירושו שההבדל לראש חודש נעשה היום השלושים או היום השלושים ואחד תלוי אם ראו אותה או לא ראו אותה. אם ראו אותה וכבר קובעים את החודש, עושים ראש חודש מכאשר אנחנו יודעים שכבר יש לבנה חדשה בלי לראות את החשבון.

אומר הרמב"ם, **"ואין נזקקין לירח כליל אחד ושלושים, בין שנראה בין שלא נראה"**. היום השלושים ואחד לא בודקים, אין נזקקין. אנחנו לא צריכים שהלבנה תגיד לנו שיש לבנה חדשה, אנחנו יודעים כבר מהידיעה. למה? **"שאין לך חודש לבנה יתר על שלשים יום"**, כי לא יכול להיות שחודש של הלבנה ימשך יותר משלושים יום. אז פעם שכבר עברו שלושים יום, היום השלושים ואחד הוא בוודאי כבר היום הראשון של החודש החדש.

הלכה ג' — חודש חסר, חודש מלא/מעובר

דובר 1:

אפשר ללמוד סתם לקחת את כל הדברים. **"חודש שהיה"**, שהחודש הקודם היה רק **"תשעה ועשרים"**, והיום שאחריו הוא כבר החדש, **"ונראה הירח כליל שלשים"**, היום השלושים רואים כבר את החודש החדש, **"נקרא"** נקרא החודש הקודם, החודש שעבר עכשיו נקרא **"חודש חסר"**. יש לו רק עשרים ותשעה ימים, בגלל זה הוא חסר, זה חודש קצת יותר קטן מחודשים אחרים.

זה מעניין, פירושו שכשקידשו בבית דין ידעו רק למחרת אם החודש היה חודש חסר או חודש מלא.

"ואם לא יראה הירח, ויהי החודש שעבר שלשים יום, נקרא חודש מעובר", הוא חודש שמלא, **"ונקרא חודש מלא"**. אתה רואה שמעוברת ומלאה זה אותו דבר. יש לך אפילו לשון **"כצירים בבטן המלאה"**. מעוברת ומלאה זה אותו דבר. זה מלא. הוא אומר שהאישה מלאה בלי כלום, עם עצמה. האישה מלאה עם תינוק. אולי הלשון מעוברת פירושה אפילו מלא, איכשהו, אני לא יודע.

"וירח שיראה כליל שלשים הוא הנקרא ירח שנראה בזמנו". כשנראה כליל שלשים, זה ירח שנראה בזמנו, פירושו ששלושים נעשה כבר החודש החדש. **"אם לא נראה כליל שלשים אלא כליל אחד ושלושים, הוא הנקרא ירח שנראה כליל עיבורו"**. כלילה שכבר עבר, כשהחודש הקודם כבר יש לו שלושים ואחד ימים.

הלכה ד' — ראיית הירח מסורה לבית דין, לא כשבת בראשית

דובר 1:

עד כאן זה כמו כללים של... כן? של מה כל הדברים האלה? עד הלכה ד' היה רק מה זה שנה, מה זה חודש, מה זה לבנה, מה זה שמש, מה זה חודש מלא, חודש חסר, שנה מעוברת, שנה לא מעוברת, פשוטה, איך שרוצים לקרוא לזה, כן? דברים פשוטים.

עכשיו הולך הרמב"ם לומר את ההלכה. פירושו, עד עכשיו עוד לא למדנו את המצווה, רק אמרנו עובדות. עכשיו הוא הולך לומר את המצווה שהוא קרא לה בספר מצוות קידוש החודש, או כן? דבר כל כך מעניין.

"וראיית הירח אינה מסורה לכל אדם כשבת בראשית". הדבר להסתכל על הלבנה ולהחליט אם זה חודש מלא, אם זה חודש חסר וכדומה, לא נמסר לכל אדם כמו שבת בראשית. הידיעה מתי היום השביעי, מתי שבת, לא משהו שבית דין צריך לקבוע, אלא משהו שכל היהודים מחזיקים בו, **"כל אחד מונה ששה ושובת בשביעי"**. אף אחד לא צריך לבדוק אם בית הדין כבר הכריז, אם הרבנים כבר הכריזו שהשבעה הוא שבת, לא בודקים את זה.

התחיל העולם, מברית העולם.

שמעתי, חברי ר' נריה קליין טען שזו טעות לומר שהתחילו לספור שבת מחידוש העולם, כי אברהם אבינו שמר שבת. לא כתוב שהיה לו מצוות שבת. כתוב "מצוה שילה על השבת".

דובר 2:

בסדר, השבוע הראשון הוא לא שמר שבת. כתוב בפירוש ששבת התחדש במרה.

דובר 1:

הוא אומר שמאז התחיל, מהשבת הראשונה במרה, אז סופרים מ... בסדר, עכשיו אפשר עכשיו לחזור אחורה שכשהקב"ה ציווה שהיום נעשה שבת במרה, כנראה הקב"ה הולך לשמור ראש. הקב"ה, כתוב שהקב"ה שומר שבת.

בסדר, אני אומר, בסדר, זה לא נוגע. אני רק רוצה לומר שזו לא עובדה, אבל זו מסורה, זה הולך... סופרים כבר שבעה ימים מאז זמני, לפחות מזמני משה רבינו. אני לא מאמין שיש אפילו איזה חוקר כרצדוקי מצחק שטוען שפעם התבלבלו, ובאמת שבת היא יום ראשון. חוץ מהשאלה של קו התאריך, לא יודע על דבר כזה.

רק אם אחד יגיד שפעם היה דבר שלא היה כלל ישראל, כל היהודים מתו, אבל אין מי שאומר כך. יש מי שטוענים שבאו גרים, אני לא יודע, יש כל מיני תיאוריות, אבל אף אחד לא אומר שהיה זמן בכלל ישראל מאז... מאז... מאז ה... ה...

קידוש החדש — תפקיד בית דין, חילוק בין שבת ליום טוב, וחיוב חשבוניות

הלכה ד' (המשך) — שיטת הרמב"ם: בית דין מעכב את החלות של ראש חודש

דובר 1:

לא רק היהודים, השכנים שלנו גם ספרו כך. אז גם תרבויות אחרות, פירושו האצטקים או ה... אני לא יודע איך האצטקים?

דובר 2:

לא, אבל בוא נגיד ה... אני לא יודע מ... בחלק שלנו בעולם. הגויים הרגילים. היום בסין סופרים כן כבר, אבל יכול להיות פעם לא.

דובר 1:

מה שאני רוצה לומר הוא, אבל מה שאין כן הלבנה אפשר לראות. אז לכאורה, אם הלבנה היא כבוד החדש, היא כן מסורה לכל, רק לא כל אחד מבין. יש את שני הימים שזה לא לא. זה יכול לעשות הבדל של יום אחד ושני ימים, זה כל העניין.

אבל נראה, והרמב"ם אומר בפירוש אבל, אז אפשר באמת ללמוד, בטוח יש מקום ללמוד שהתפקיד, בטוח יש כמובן כולם מודים שיש דין של בית הדין לקדש באופנים מסוימים, אבל אפשר ללמוד שהתפקיד, בית הדין הוא סוג של מומחה, הוא מאוד מתקדם. לספר לכל אחד מתי ראו את החדש, כל היהודים יוכלו לבוא לבית המקדש לרגלים באותו זמן, זה הגיוני מאוד.

אבל בעצם, תפקידם הוא רק בתור מומחה, ומה יודעים? אם לדמיין, יש לנו היום למשל חשבון, אנחנו הולכים בכלל לא עם הראייה, או לדמיין, שמישהו, יש חשבון כזה, אפשר לחשב בדיוק מתי הראייה תהיה, הרמב"ם הולך לדבר על זה, הוא לא צריך קביעה, קידוש החדש, לא חסר בית הדין.

הרמב"ם לא אומר כך, אפילו כשאין לוח הכל על דעת החכמים האחרונים. הרמב"ם מאיזו סיבה שהיא, אולי כך למד את הגמרות, הבין שזה לא נכון. רק בית דין עושה כמו את החלות ראש חודש, בלי בית דין אין.

הרמב"ם אומר ברור בפירוש המשנה בראש השנה שלדמיין לא היה אף יהודי אחד.

דובר 2:

מה שאתה אומר?

דובר 1:

הרמב"ם אומר שלא יכול להיות, הקב"ה כבר לא אמר, אבל לדמיין אין אף יהודי אחד בארץ ישראל אפילו, או לא עשרה יהודים, אני לא יודע אף יהודי אחד. בטלו המועדים, לא היה ראש חודש, כי צריך שבית הדין יעמוד ויעשה ראש חודש.

למה צריך את זה הרמב"ם? הכל בגלל ההבדל של יום אחד שיכול להיעשות? קשה לי קצת להבין.

נכון כן, אבל מה שהרמב"ם תמיד מדגיש את הנושא שעיקר תורה שבעל פה הוא בית הדין הגדול, כל העניין, כן? זה מתאים לדגש הגדול של הרמב"ם שהתורה מונחת על בית הדין.

אבל עם כל זה, יש לנו עצה עם זה, נכון? אנחנו עושים ספק יומא. ואת ראש חודש אנחנו עושים אחד, יש לנו חשבון.

דובר 2:

כן, אבל כשאנחנו עושים עם החשבון, אנחנו עושים משהו במקום בית הדין כביכול, בשליחות בית הדין, אנחנו ממשיכים מסורה מבית הדין. זה לא אקראי, זה לא קורה מעצמו.

דובר 1:

הרמב"ם אומר כך, הרמב"ם אומר, הראשונים האחרים אמרו שיש שליחות מהקדמונים, מה שזה לא יהיה.

אני רק רוצה להוציא, לא צריכים אפילו את זה. למה לא נוכל לומר? הסיבה למה צריך לדעת מתי הלבנה עושה ראש חודש, קשה לפעמים לדעת. בסדר, לכל היותר יש ספק של שני ימים. אם אין בית דין, שיעשו שני ימים, שני קדמונים, אם הלכו הלאה.

דובר 2:

לא, אז לא היו צריכים בכלל לעשות יום טוב.

דובר 1:

לא, שני קדמונים זה כשיש בית דין זה רק קטן...

דובר 2:

הרבי, יש איזה רעיון, כמו אולי הקבלה, אולי הוא רוצה נגד הקראים, לרבי יש משהו מאוד חזק שהסנהדרין בלי שלהם...

חילוק בין שבת בראשית וראש חודש

תרגום לעברית

דובר 1:

זה החילוק של שבת בראשית, זה מה שאני מתכוון לומר. שבת בראשית, ליצור שיהיה ספק. נניח יש אולי טרגדיה, כל העולם התבלבל, היום יכול להיות כי הכל זה המחשבים, אתה צריך להזין למחשב, לא ידעו איזה יום זה. הבינה המלאכותית תבלבל את הראש, ויחשבו שזה יום ראשון, יקום בית דין, יחליטו מתי זה שבת, יתיעצו. אבל לא המשוגע קובע. כמו שאחד במדבר הוא קובע, תלוי גם בזה, הרי גם בהלכה שזה מסור לידך, הסנס הכי גדול שכאשר צריך להיות שבת יהיה שבת.

יום טוב אכן לא יהיה. אז ראיתי, אני יודע, יש איזה רפורמר שעושה מניין יום טוב, אנטי-אנטי-ישראל, אנטי-ציונים. האנטי-ציונים זה לא סאטמר אנטי-ציונים, הוא לא מאמין בארץ ישראל. אבל אם הוא עושה יום טוב, הוא מעיד שיהודים יש להם קשר עם ארץ ישראל מכל השנים. הרמב"ם, הוא לא רוצה לעקוב אחרי הרמב"ם.

אני מתכוון לומר דבר פשוט, כן? אם יש שאלה בשבת בראשית, זה חקירה במציאות. אוקיי, בית הדין, מי שיכריע, כמו שאתה אומר, אחד במדבר, יש לו הכרעה מההלכה מה לעשות, והוא יכול לעשות ספק, no problem.

אבל זה שונה מראש חודש, כי ראש חודש אם אין בית דין, אין. אם מי שנמצא במדבר ולא ידע אימתי ראש חודש, אין לו ראש חודש. אוקיי, כשיש

בית דין הוא יודע, אבל אם אין בית דין, אין.

דובר 2:

ובלונדון גם היו צריכים לחשוב ששבת תהיה אחרת מיום טוב.

דובר 1:

שבת זה יום אחד שאותו יום מעיד על הקב"ה. יום טוב לא יכול לומר יום אחד שאותו יום יעיד על פסח. זה צריך להיות באותו יום ספציפי.

דובר 2:

אוקיי, אתה אומר אחרת. אני לא יודע למה זה צריך להיות.

דובר 1:

לא, מה שאני מתכוון לומר, זה שאלת אותך לגבי מחר. לא צריך לומר שאותו יום שכל השבועות יתאימו עד בריאת העולם. העיקר שאנחנו נעשה את הפעולה, הדמיון, שכמו שהקב"ה עבד שבעה ימים כביכול ונח בשבת, אנחנו עושים את אותו הדבר.

מה שאין כן יום טוב, לא יכולים לומר ניקח יום ושוה ירמוז על יום יציאת מצרים. זה צריך להיות אותו יום, לפי החשבון.

דובר 2:

למה בעצם?

דובר 1:

הא גופא. אוקיי, כי זה קשור למה שכתוב שהקב"ה מקדש את השבת, מה שאין כן בית הדין מקדש את החודש. מה זה? כאילו הקב"ה נתן שאנחנו שותפים כביכול בתורה. חצי תורה מהקב"ה עצמו, חצי תורה קשור לאנשים, לבית הדין.

דובר 2:

כן, אני אומר, זה עצמו משהו דבר פלא. זה חידוש. למה צריכים את בית הדין ללבנה?

למה צריך בית דין ללבנה?

דובר 1:

אפשר היה לומר אחד, פעם אנשים לא ידעו חשבונות טובים. הרמב"ם ידע חשבונות טובים מאוד, אבל בגמרא הרבה יותר חלש לא ברורים החשבונות. לא יודעים, לא יכולים למצוא מהגמרא את החשבונות. אולי בגלל זה הם היו צריכים בית דין, והיום שיש חשבונות טובים לא צריך. הרמב"ם אבל מאוד נגד המחשבה הזו.

אבל אפשר גם לחשוב אולי שהשמש שוקעת באמת, נעשה חושך. לגבי הלבנה, החילוק היחיד הוא רק שאנחנו יכולים לראות אותה. אנחנו יודעים שהלבנה שם.

דובר 2:

אני אומר, כל חידוש הלבנה הוא לראיית האנשים. זה שהאנשים רואים.

דובר 1:

אבל זה, אנחנו רואים גם קצת.

דובר 2:

אני אומר, אנחנו רואים חילוק עצום. נעשה קר, נעשה חם, נעשה חושך, נעשה אור. הלבנה זה בסך הכל, העין שלנו רואה אותה, העין שלנו לא רואה אותה. זה תלוי באנשים.

דובר 1:

כן, כן. הדרך שצריך לומר את זה, הלבנה נראית לנו גדולה יותר וקטנה יותר. השמש נראית תמיד באותו גודל. בלילה לא רואים אותה, אבל...

דובר 2:

אוקיי.

דובר 1:

רואים אותה כן בלילה, דרך הלבנה.

דובר 2:

אה. הלבנה מעידה שיש שם שמש.

דובר 1:

אוקיי, נו. עד כאן הלכה ד'.

הלכה ה' — בית דין מחשבין בחשבונות

דובר 1:

עכשיו, הלאה, הרמב"ם אומר, מה יש לבית דין לעשות עם החשבונות? מה בית דין עושים? איך הם עושים את החשבונות?

אומר הרמב"ם שהם לא עושים את זה. כלומר, בית הדין לא רק סומך על הראיה, בית הדין צריך גם לעשות חשבון. הוא אומר שמה שכתוב "לחשוב ולידע", הוא מתכוון שבית הדין צריך לעשות את החשבון.

אז הוא מסביר כאן: **"בית דין מחשבין בחשבונות כדרך שמחשבין האצטגנינים"**, כמו שחכמי התכונה האחרים, האסטרונומים, מחשבים דברים, **"שיודעים מקומות הכוכבים ומהלכם"**, זה מתייחס לאצטגנינים, שהם יודעים מקומות הכוכבים ומהלכם, **"וחוקרין ומדקדקין עד שידעו"**, אה, **"וחוקרין ומדקדקין"** חוזר כבר לבית דין. בית הדין חוקר ומדקדק עד שידעו, שהם ידעו, **"אם אפשר שיראה הירח בזמנו שהיא ליל השלשים או אין אפשר"**, לפי החשבונות שלהם הם ידעו.

אחר כך הוא יגיד לנו איך החשבונות עובדים, כן? נכון, אבל הוא אומר שבית הדין חייב לחשב את אותו חשבון שהאסטרונום מחשב, שזה נקרא אצטגנינים, כן?

מה זה "אצטגנינים"?

ואנחנו בדרך כלל אומרים, משל של אברהם אבינו, "צא מאצטגנינות", מתרגמים אסטרונומיה, צופי כוכבים. אבל אז בזמנים הקדומים לא היה שום חילוק בין צופי כוכבים לאסטרונומים. הרמב"ם כבר עשה חילוק, צופי שמים, הוברי שמים.

פעם, בזמן הפסוק הזה שאתה קורא, אותם אנשים שעשו את החשבון גם אמרו שממילא זה אומר שזה המזל שלו. כי היה ערוב, היה מה שהם באמת ראו, והיה מה שהם הוסיפו את התורות שלהם.

אבל אני אומר שכשהרמב"ם אומר אצטגנינים הוא מתכוון לחלק האסטרונומיה, לא אסטרונומיה, החשבון.

נפקא מינה למעשה מהחשבונות

ובית הדין צריך לדעת אם יכול להיות שיבואו היום עדים. ומה נוגע לדעת? אומר הוא, זה נוגע למעשה.

"אם ידעו שאפשר שיהא נראה", הם צריכים להיות מוכנים לזה. **"יושבים"**, הם צריכים להישאר בבית דין, הם לא הולכים מבית דין. **"מצפים על העדים כל היום כולו עד שיהא יום שלשים"**, הם צריכים להישאר עד שהעדים עוד יכולים להגיע.

ומה קורה אז? **"אם באו עדים"**, אז עושים את מה שבית דין עושה, הם צריכים לעשות דרישות וחקירות. בהלכות סנהדרין כתוב בדיוק איך דרישות וחקירות עובדים. **"ונאמנו דבריהם"**.

דובר 2:

כן, כאן הוא אומר מה, חקירות זה מה?

דובר 1:

כן, כן, כי יש דרישות וחקירות מסוימות לקידוש החודש. לא סתם, זה אולי מחובר, אבל כן.

"ונאמנו דבריהם מקדשין אותו". זה מעניין, כי אפילו אחרי שהם יודעים שזה צריך לבוא, צריך עדיין לחקור ולדרוש את העדים. הם לא יודעים שזה צריך לבוא, בוא נבין, הם יודעים שזה יכול לבוא. כי בפועל לראות תלוי,

להשתמש באחד משניים, או שקר או דמיונות.

אה, התורה הקדושה אומרת **"בזדון דבר הנביא"**, שתמיד הוא רשע. למה הוא לא יכול להיות כזה מדומה? כי לקחו רק משהו שפוטנציאלית נביא, הוא יהיה חכם, כן? אם הוא חכם, הוא יכול רק להיות רשע. כי לקחו אותו להיות נביא פוטנציאלי, לפי החשבון של הרמב"ם, כן?

חשבתי סתם ככה, כי אם נאמר שזו טעות, לא נלמד זכות על התורה, אומר הוא, אל תלמד זכות. גם, הוא יהודי ישר, הוא יודע שאסור לומר נגד התורה, הוא אומר את דין עבודה זרה, אז זה לא יכול להיות דמיון.

נו, אומר הרמב"ם הלאה.

הלכה ז: מצות עשה מן התורה על בית דין

עכשיו מסיים הרמב"ם עם זה: **מצות עשה מן התורה על בית דין**. הוא מסיים לחזור שוב, קצת הוא חוזר. עד עכשיו הוא אמר שזה מסור, עכשיו הוא אומר שזו באמת מצווה.

מצווה גם על בית הדין, **שיחשבו וידעו**, שהם יעשו את החשבונות, ומה הם ידעו.

חידוש: כל חבר בית דין צריך לדעת בעצמו

מעניין לי האם מספיק שאחד מבית הדין יהיה משהו שטוב בזה, או כל אחד מבית הדין צריך ללמוד את זה בעצמו. נראה כאן **יחשבו**, כולם.

הוא אומר שיש הרבה פעמים בית דין, תדמיין למשל, יודע, בית דין של בטלנים? יש אחד שיקח איזה רואה חשבון שלמד חושן משפט. חלק מבית הדין, הוא עוזר להם. הוא עוזר להם. כי אם צריך בית דין, אז מה... אם כל אחד סומך על השני, צריך להיות שלושה או עשרים ושלושה, אבל אפשר לומר... שמה? שבית הדין סומך על אחר? אז מה בית הדין עושה? השני מסביר, הוא עוזר להם.

אבל נראה שכל אחד מהם צריך לדעת. **אם יראה ירחו לא ירחו**. אני מתכוון שכל דבר, בית הדין שסומך על אחד, זה לא בית דין, זה אחד. כתוב שחברי בית דין צריך לדעת את כל החכמות וכדומה.

שלושת השלבים של המצווה

שיחשבו וידעו אם יראה הירח או לא יראה. לחשב ולדעת זה כדי לדעת אם יכול להיות שתהיה ראייה.

ושידרשו את העדים עד שיקדשו את החדש, שישאלו את העדים. ואחר כך, החלק של המצווה הוא עוד **עד שיקדשו את החדש**, ואחר כך המצווה עוד הלאה, **וישלחו וידעו את שאר העם באיזה יום ראש חדש**.

יש שלושה שלבים. המצווה היא כל שלושת השלבים ביחד. **כדי שידעו באיזה יום...**

חידוש: העיקר של קידוש החודש הוא להודיע

אני מתכוון שזה מסביר קצת על קידוש החודש. כלומר, קידוש היום באמת חשוב, אבל הנקודה של הקידוש היא להודיע. לא, אולי הידיעה חסרה לכל העם. חסר לדעת ראש חודש מתי היה הלל.

אז מי שקרוב יודע מהקידוש עצמו, ומי שרחוק צריך באמת שלוח שהוא ידע. אז יעלה ויבוא והלל באמת רק הקרובים ידעו ביום הראשון. אבל חשבתי, אמרו מספק, צריך לראות את הרמב"ם בזה אחר כך.

אבל מה שאני מתכוון לומר, נראה לי שהטעם של מצוות הקידוש, אבל הרעיון שלו הוא להודיע. כי מה הרעיון של קידוש? קידוש אומר שבית הדין קובע, ועכשיו כולם יודעים, ומי שרחוק מקבל את זה שלוח.

טוב מאוד.

פסוק: "אשר תקראו אותם"

שנאמר, מאיפה יודעים שהמועדות תלוי בהודעה? כתוב **"אשר תקראו אתם"** — אתם תקראו **מקראי קודש**. פירושו שהמקראי קודש נעשה מקראי קודש בהתבסס על בית הדין שקבע.

אני לא יודע למה, כל מיני דברים. הם צריכים לדעת שהחשבון אומר לנו שיכולים היום לבוא עדים.

"ואם לא נראה", אם לא נראה, **"ולא באו עדים"**... יכולים להיות שני דברים, זה אומר, **"ואם לא נראה"**, זה מעונן לגמרי בכל ארץ ישראל, לא יכולים לראות. או שבדיק עדים לא באו, אני לא יודע, העולם היה ישן השבוע.

אז **"משלימין שלשים"**, עושים שהיום השלושים הוא עוד חלק מהחודש הקודם, **"ויהא החודש מעובר"**.

דיון: בית הדין חייב לחכות

דובר 2:

הם צריכים לחכות, כאילו. הם צריכים לחכות. זה באמת, פעם בשבוע הם צריכים להישאר. זה לא עבודה של תשע עד חמש, זה עבודה של מאוחר בלילה.

דובר 1:

אוקיי, אני מתכוון, כי אני זוכר הלכה שאם בית הדין כבר קם, אז כבר לא יכולים לקבל את החודש השבוע. למדתי איזו משנה בסלויטא.

דובר 2:

את החודש אתה מתכוון?

דובר 1:

כן.

דובר 2:

אז זה ענין שבית הדין ישאר במקום קביעותם.

דובר 1:

כן, אני מבין. אני מתכוון לומר, זה אומר שמחכים, אז מוכנים לקבל עדות. יכול להיות שזה נכון שיש הלכה שצריך באמת לחכות, אבל לא דווקא מה ש... יש את הלשון שהיה הקדוש ברוך הוא יושב ומצפה לו... על...

דובר 2:

לא, זה לא יציאת מצרים.

דובר 1:

אוקיי, **"ואם ידעו בחשבון שאין אפשר שיהא ראה"**...

קידוש החודש: חשבון מכחיש עדים, מצות עשה על בית דין, וקביעות החודש בארץ ישראל

חשבון מכחיש עדים — שיטת הרמב"ם

כלומר, הוא ראה משהו שנראה כמו לבנה, אבל זו לא הלבנה.

אז, הרמב"ם לומד שהחשבון יכול ממש להכחיש את העדים. כלומר, אפילו באים עדים ברורים, שני יהודים כשרים, הם אומרים, **"אני ראיתי"**, אומר בית הדין, **"אתה שקרן או מדומה, ואתה יכול ללכת לכל הרוחות"**.

הרמב"ם יסכים שמה שבטוח מבחינת השכל בטוח יותר מאשר כשאנשים ראו את זה. למרות שצריך עדים כדי לקדש את החודש, החשבון עצמו לא אומר לנו שראו את זה, וזה מסיבה כלשהי מצווה שיראו את זה, זה עצמו קצת קשה להבין את הסברא, אבל כך הרמב"ם.

אבל מצד שני הרמב"ם מאוד בטוח בחשבון שלו, הוא אומר שהחשבון טוב מספיק, ואין שום אסמכתא אחרת. באים עדים נגד החשבון, לא מאמינים להם.

אנלוגיה להלכות נבואה

זה כמו שהרמב"ם אומר לגבי הלכות נבואה. עדות טובה על דבר אפשרי. אם זה יכול היה להיות, אני מאמין לעדות. אם זה לא יכול היה להיות, יכולים להיות כל עדים שבעולם, אין שום ענין להאמין, אסור להאמין.

וזה אומר הרמב"ם שאם בא נביא והוא אומר נגד התורה, לא מאמינים לו, כי השכל אומר את זה. ואפשר לומר הוא רשע, או הוא שוטה, תמיד אפשר

המכתב הראשון היה כתוב "לכבוד קדושת רבי חנניה". וואו, הלכבוד קדושת הוא דבר עתיק מאוד. הוא שמח מאוד, וואו, הרבי אומר לכבוד קדושת. המכתב השני כתב "**גדיים שהנחת נעשו תישים**". זה אומר שהוא היה גדול מרבי גם כן, כן? לכתחילה, אחר כך רבי נעשה גדול יותר, או כל כך גדול.

בשלישי כתב לו את הדבר החד, אתה לא רוצה לקבל את זה, עשה לך בית המקדש.

שלח את המכתב הראשון, והוא קם ואמר, וואו, רבי הוא יהודי גדול. אומר, את השני התחיל לחשוב. את השלישי כבר רצה לירוק על רבי, ואומרים, אלא אתה לא יכול...

חידוש: המנגנון איך עושים שהשני יודה

לכאורה, למה לומדים מכאן? שאלת קודם קושיה, איך השני מודה שמישהו נעשה גדול יותר? רואים שזה לא כל כך פשוט.

התירוץ הוא, כמו שכל אחד יודע, קודם משבחים את השני, מאריכים בחכמתו, אחר כך עושים שהוא יודה שאתה משהו, אחר כך הוא כבר לא יכול לחזור בו. אז זו הדרך איך אפשר לנצח אנשים.

אני מתכוון, קשה לדעת, איך יודעים שמישהו חכם כמות? זה לא חייב להתכוון לזה, צריך להיבחן. אם כבר יש authority חדש בארץ ישראל, בית דין טוב של סמוכים, זה חוזר לארץ ישראל. לכאורה זה הדבר.

אני לא מאמין איך אפשר להעריך את זה? וגם תלמיד חכם זקן לכאורה תמיד יותר חכם מהצעיר, "גדולים נאספו יחדיו". יכול להיות זה עצמו, שכבר יש בארץ ישראל בית דין טוב, זה חוזר ל... כי שם צריך להיות המרכז.

דרשות רבי יצחק ורבי נתן

נסתכל הלאה במעשה של הירושלמי, זה מדהים. קם רבי יצחק, ונראה שחנניה עדיין לא נכנע. הגמרא אומרת שהוא נכנע, כולם עמדו, והירושלמי מאריך קצת את המעשה.

קם רבי יצחק, פתח חומש והתחיל לקרוא, "**אלה מועדי חנניה בן אחי רבי יהושע**". אמר לו, הרי כתוב "**אלה מועדי ה'**". אומר, "כן, אולי אתם חושבים שאלה מועדי ה', אנחנו חושבים שאלה מועדי חנניה". הלא?

קם רבי נתן ולקח עוד פסוק לקרוא, "**כי מבבל תצא תורה ודבר ה' מן הר פקוד**" — נראה שכך נקרא מקומו. על זה אומר הוא, הרי לא כתוב כך. אומר, "כן, אצלנו כתוב '**כי מציון תצא תורה**', אצלכם נראה שכתוב '**כי מבבל תצא תורה**'. " אוי, אבא מתוק.

חנניה הולך לרבי יהודה בן בתירא

הוא הלך... לא, אבל חייב להיות חכם כמותו בארץ ישראל. תסתכל הלאה במעשה. הוא הלך, האם קיבל? לא קיבל. "קבל עליהם וגעתי".

הוא הלך לרבי יהודה בן בתירא לנציבין. זוכר, רבי יהודה בן בתירא היה גדול מפסחים, כן, בן נציבין? הוא היה חכם גדול. הלך ותלונן עליהם. הוא אומר, "הם באים, הם מבזים אותי, הם הולכים נגד דרכי".

אמר לו, "לא. צריך ללכת אחרי שליחי ארץ ישראל."

שאל אותם, "איך אתה יודע? מי אומר לנו שהם אכן כמוני?" זה אכן שאל חנניה בן אחי רבי יהושע. הוא אכן שאל את השאלה, "איך אתה יודע שהם יכולים לחשב?"

אמר לו, "אם אתה אומר שהם לא יכולים, יעשו לך. אבל הם אומרים שהם כן יכולים, עשה להם." אני לא מבין בדיוק מה זה אומר. "כמד לא ידעו מחשבתא דחברותי ישמעון ליה, כמד דאינון חכמין מחשבתא ישמעון ליה." אני לא יודע. אני לא מבין איך גילו.

חידוש: מה משמעות "הניח כמותו" — פשט חדש

בקיצור, החליט שאכן כן, הוא אמר לכל אחד שיעשו כמוהו.

אבל יכול להיות, אני מבין עכשיו שיכול להיות שאתה אומר, זה לא פשט שהוא צריך להיות גדול יותר. נראה כאן שהוא צריך לדעת את החשבון.

איזה יום הם צריכים באמת לקרוא? כלומר, לכאורה הם צריכים לקרוא לכל אחד. מזה לומדים שצריך לקרוא את זה. פירושו שכל האנשים כשהם חוגגים יום טוב, שזה יהיה מבוסס על ההכרזה שהם קיבלו שבועיים לפני זה שהיה ראש חודש.

נכון, אבל נראה לי שיש... זו המצווה. אני מתכוון שבגלל זה עושים ראש חודש אנשים. ההכרזה החודש הזה, ראש חודש יהיה ביום פלוני. עושים כבר לפני שבת שיודעים כבר מראש. זה משהו הפסוק.

ושמרת את החקקה הזאת, החוקה של פסח צריך לשמור **למועדה** לפי המועד, לפי קביעת המועד של ראש חודש. כן, זה מפרש את זה?

אה, כלומר זה המשך של אותו פסוק, לא ממש אותו הפסוק, אבל זה מתכוון לומר **אשר תקרא אתם במועד**, נכון? **אלה מועדי ה' אשר תקרא אתם מקראי קדש, אלה מועדי**, כתוב **אשר תקרא אתם במועד**. כלומר לקרוא את החודש לפני זה, ובאמת לעשות את החוקה במועד שקראו.

למועדה מימים ימימה, אולי המילה **מימים ימימה** זה בששת הימים? לא, **מימים ימימה** פירושו כל שנה. **למועדה** פירושו למועד שקראו, שהכריזו מקרא קודש. כי מועד כתוב **אלה מועדי שתקראו אתם**, איך נעשה המועד? על ידי שבית הדין קידש ושלח וכו', ובאמת היהודים יעשו אז ראש חודש.

הלכה ח: קביעות חדשים רק בארץ ישראל

אין מחשבין, לא עושים את החשבונות ואת קביעות החדשים ואת עיבור השנים, שהוא אמר קודם, עושים את החודש הנוסף, **אלא בארץ ישראל**. זה דבר שתלוי בארץ ישראל, **שנאמר**, כתוב בפסוק, **כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים**.

קושיא על הפסוק

מעניין, שמהפסוק הזה אפשר היה ללמוד שכל מה שקשור לתורה צריך להיות דברים לפי ארץ ישראל. ובאמת כך שבית הדין הגדול שבארץ ישראל הוא הרבה דברים, הרבה הלכות שתלויות בבית הדין הגדול שבארץ ישראל, אבל ספציפית כאן, מאיפה הם יודעים? **תצא תורה** פירושו התורה של קביעות החדשים? אני לא יודע מה הסיבה לזה.

אוקיי. אוקיי, גם רק בית הדין הגדול בכלל, צריך להיות בית דין של עשרים ושלושה לקביעות החודש. אין חילוק, אבל אפילו יש בית דין כזה בחוץ לארץ זה גם לא טוב. נראה כבר שיש נגד זה עצה אחת.

אדם גדול בחכמה שיצא לחוץ לארץ

המשך דיון במעשה של חנניה בן אחי רבי יהושע — הענין של "הניח כמותו בארץ ישראל"

המעשה בבבלי ובירושלמי

אתה אומר, מה זה אומר? רבי עקיבא גם עשה כך. אומר הוא, אמת, רבי עקיבא לא הניח כמותו בארץ ישראל. אתה אומר, נו, גם אני לא.

אומר הוא, כן, אתה צודק, אבל "**גדיים שהנחת נעשו תישים בעלי קרנים, והם שגרונם יצליחו**". אתה השארת גדיים קטנים, הם נעשו תישים, הם כבר גדלו. לא רק שהם גדלו, יש להם כבר קרניים.

ואתה יודע מה משמעות הקרניים שלהם? הם אומרים כך, לך אמור לחנניה כך, אם יציית הוא טוב, כי יש על מי לו לציית. אם לא יציית, יהיה בנידוי. וזה נורא. ואתה אמור לכל העולם כך, שאם הוא לא יציית, אין בעיה. שילך חנניה על ההר, שיעשה מזבח, שחנניה ישיר ויצעק "**אין לו חלק באלקי ישראל**". אתם גויים, אתם מחזיקים במבנים משלכם, אין בעיה, עשה בית המקדש, התחל לעשות מה שאתה רוצה.

אה, הוא תפס, הוא אכן נסוג, הם אמרו לא, והם הפסיקו.

הגרסה המורחבת של הירושלמי — שלושה מכתבים

מה רואים מהמעשה? הוא מביא ירושלמי גם את אותו מעשה של חנניה, והוא מביא קצת אחרת. הוא אומר שרבי שלח לו שלושה מכתבים, עם רבי יצחק ורבי נתן.

חידוש כללי: גדול הדור צריך להיות בארץ ישראל

נראה שיש ענין חשוב שגדול הדור יהיה בארץ ישראל. אני מתכוון שבשנים האחרונות, מאז שגר ציבור גדול בארץ ישראל, גם כך, אני לא יודע שיש את גדול הדור מארץ ישראל. זה חשוב כך.

כבר נפלא, יהיה שבת מאיר ליהודים. זה עד כאן פרק א'.

נראה שזה לימוד קשה מאוד, כמו שדיברנו בשיעורים הראשונים, לא כל אחד מבין הלכות קידוש החודש. אז בית הדין צריך לדעת את כל הפרטים של הלכות קידוש החודש, ובדרך כלל רק אחד בדור יודע את זה.

וכל התורה כולה יותר ממנו, אני לא יודע. הניח כמותו פירושו בנושא הזה, הוא צריך לדעת מספיק כדי לעבר שנים וחדשים. כך אני מבין שזה הפשט.

לא מבינים בדיוק את המעשה, איך גילו. אמרת טענה, רבי יהודה במסירה. הוא אומר שלא יעשו לך אולי, שכח מהמעשה.